

ХАЙРУЛЛО АФЗАЛОВ

**ЭЪМОРГАРИ
ФАРҲАНГ**

**ДУШАНБЕ
«АДИБ»
2005**

Мухаррири масъул: *А. Абдуманнонов*

Мухаррири нашриёт: *Ато Ҳамдам*

А-90 *Хайрулло Афзалов. Эъморгари фарҳанг.* — Душанбе: «Адиб», 2005. 64 сах.

Китоб баҳшида ба мулоқоти анъанавии Президенти кишвар, мӯхтарам Эмомалӣ Шарифович Раҳмонов дар арафаи иди Наврӯз, ба рисолати таърихӣ сарвари давлат оид ба эҳёю эъмор ва рушду нумӯи мероси фарҳанги гузаштаю муосир баҳшида шудааст.

Дар ин асар Қонунҳои Парлумон, фармону амрҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар давраи Истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул шудаанд ва ба рушду такомул ва тавсеаи фарҳанг мусоидат менамоянд, арзёбӣ гардидаанд.

ПЕШГУФТОР

Имрӯз суханони ҳакимонаи Президенти мамлакат Э.Ш. Раҳмонов «Фарҳанг ҳастии миллат аст» шиори зиёиён ва ҳидоятгари насли навраси тоҷик маҳсуб мешаванд. Фарҳанг яке аз пояҳои устувори маънавии ҳар ҷомеа буда, бо арзёбии кайфияти он метавон вазъи иҷтимоии ҷомеаро мушаххасан муайян сохт. Мутафаккирони даврҳои гуногун оид ба мавқеи фарҳанг қазоват намуда, таърифҳои гуногуни онро пешниҳод кардаанд. Ва ҳоло дар илму адаби муосир 164 таърифи фарҳанг маълуму машҳур аст.

Президент ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар даврони Истиқлолияти давлатӣ пайваста ба рушду нумӯи фарҳанги миллӣ таваҷҷӯҳи ҷиддӣ зоҳир менамоянд. Мақсаду мароми ин кӯшишҳо пос доштан ва эҳёву густариш бахшидани сарватҳои маънавии миллӣ ва пайвастан ба фарҳанги умумибашарӣ мебошад. Ба мушкилоти давраи аввали истиқлолият ва муноқишаҳои шаҳрвандӣ нигоҳ накарда, чиҳати бунёд кардани фарҳанги давлати соҳибистиқлол, 20 феввали соли 1992 Президиуми Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Консепсияи инкишофи маданияти Тоҷикистон»-ро ба тасвир расонид. Мутобиқи он Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон муваззаф гардид, ки нақшаҳои мушаххаси фаъолияти ҷорӣ ва дурнамои фарҳанги мамлакатро таҳия ва мавриди иҷро қарор диҳад. Дар баробари ин вазорат бояд лоиҳаи Қонуни фарҳанги Тоҷикистонро таҳия ва барои тасдиқ ба Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод менамуд. Мутаассифона, даргириҳои шаҳрвандӣ дар ҷумҳурӣ имконият надоданд, ки ин нақшаҳо амалӣ гарданд. Гузашта аз ин, дар натиҷаи ҷанги шаҳрвандӣ ва гирудорҳои садҳо муассисаҳои фарҳангӣ хароб гашта, фурухта шуданд ва беҳтарин мутахассисони соҳа тарки

касбу кишвар намуданд. Дар чунин шароити вазнини бесару-сомониҳои сиёсӣ иқтисодӣ ва фарҳангӣ Э.Ш. Раҳмонов сарвари давлати валангору чангзадаи тоҷикон интиҳоб гардид.

Аз рӯзи аввали роҳбарии ҳеш Э.Ш. Раҳмонов дар қатори халли дигар масъалаҳои муҳими тақдирсози кишвар рӯ ба эҳёву эъмори фарҳанги гузаштаю муосир намуд. Ва суҳанони ҷадди бузургвори мардуми ориёӣ, саромади фарҳангу адаби ҳазорсолаи тоҷику форс Рӯдакии Панҷрӯдии Самарқандӣ **«Ҳеч ганҷе нест аз фарҳанг беҳ»**-ро асоси сиёсати фарҳангии давлат қарор дода, барои амалӣ гардидани он кӯшишҳои беназир ба ҳарҷ дод.

Ба ҳамагон маълум аст, ки дар давраи Истиқлолияти давлатӣ бо сарвари Президентии мамлакат мӯҳтарам Э.Ш. Раҳмонов сол то сол шукӯҳу шахомати фарҳанги гузаштаю муосири тоҷик афзуда ва моро ҷаҳониён чун мардумони соҳибфарҳанги қадима шинохтанд ва эътироф намуданд. Ин амри воқеӣ дар Конститутсияи (Сарқонуни) давлати тозаистиклоли Тоҷикистон низ сабт ёфта ва кафолатҳои рушди фарҳангии ҳар як шахс ва ҷомеаро фароҳам сохт. Дар он оид ба ин масъала чунин омадааст: **«Ҳар шахс ҳақ дорад озодона дар ҳаёти фарҳангии ҷамъият, эҷоди бадеӣ, илмӣ ва техникӣ ширкат варзад, аз дастовардҳои он истифода кунад. Сарватҳои фарҳангӣ ва маънавиро давлат ҳимоя мекунад»**. Хулоса дар зиёда аз даҳ соли Истиқлолият Президент, Парлумон ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қонуну қарорҳо, фармону амрҳои зиёде оид ба эҳёву тавсеаи фарҳанги миллию мардумӣ қабул намуданд, ки дар 70 соли Ҳукумати шӯравӣ муяссар нашуда буд.

Ба ин китоб гузоштани унвони «Эъморгари фарҳанг» рамзӣ набуда, маводи дар он таҳлилшуда, воқеияти рушди фарҳанги имрӯзаи тоҷикро таҷассум намудааст. Дар ин таҳлилҳо хонанда рисолати таърихӣ Президент Э.Ш. Раҳмоновро оид ба эъмору рушди фарҳанги милли ба хубӣ дарк хоҳад намуд.

ЭЪМОРГАРИ МЕРОСИ ФАРҲАНГИ МИЛЛӢ

Яке аз самтҳои муҳими сиёсати фарҳангии давлати тоза-истиклоли Тоҷикистон ташаккули тафаккури бунёдкорӣ, тарбияи ифтихори миллӣ, барқарории сулҳу ваҳдат дар ҷомеа ва ҳамдигарфаҳмии тамоми сокинони ҷумҳурӣ маҳсуб мешавад. Расидан ба ин ҳадафҳоро Президент Эмомалӣ Раҳмонов тавассути фарҳанги миллӣ, аз ҷумла бо роҳи эҳёи эъмори мероси таърихӣ фарҳангии ниёғони халқи тоҷик арзёбӣ намудааст. Ин падидаро Президент дар суҳанрониҳои худ борҳо таъкид карда, изҳор намудааст, ки барпо кардани давлати ҳуқуқбунёду демократӣ ва дунявӣ бидуни баланд бардоштани сатҳи маънавию фарҳангии мардум имконнопазир аст. Дар Паём ба ҷаласаи якуми якҷояи Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз 27 апрели соли 2000 Президент оид ба ин масъала чунин иброз дошт: **«Таърих гувоҳ аст, ки халқи тоҷик аз қарри асрҳо то имрӯз симои миллати худро пеш аз ҳама тавассути фарҳанг нигоҳ доштааст ... ва дар байни халқу миллатҳои дигар соҳиби нуфузу эътибор гаштааст»**.¹ Раванди баъдинаи тараққиёти ҷомеаи имрӯзаи тоҷик сиёсати пешгирифтаи Президентро доир ба эҳёи эъмори мероси фарҳанги ниёгон ба пуррагӣ собит намуд.

Яке аз самтҳои муҳими сиёсати фарҳангии, ки Президент ба он диққати махсус медиҳад, таҷлили ҷашнвораҳои арбобони барҷастаи илму адаб ва ҳунари тоҷику форс мебошад. Ба вазъи мушкilotи сиёсӣ иқтисодӣ ва нооромии кишвар нигоҳ накарда, дар давраи истиқлолият ҷашни чандин нафар ашхоси маъруфу машҳури миллати тоҷик бо шукӯҳу шахомати

1. Эмомалӣ Раҳмонов. Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллӣ. Иборат аз 4 ҷилд. Ҷилди 3. Душанбе: «Ирфон», 2002, с. 369.

махсус баргузор гардид. Аз ҷумла, Шӯрои Вазирони Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28 апрели соли 1993 «Дар бораи омодагӣ ва таҷлили ҷашни 675-солагии зодрӯзи Камоли Хучандӣ» қарор қабул намуд. Тибқи он моҳи сентябри соли 1995 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бояд 675 – солагии зодрӯзи шоири маъруфи тоҷик Камоли Хучандӣ баргузор мегардид. Бо ташаббуси Президент Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон чихати бо шукӯҳу шаҳомати махсус ва бо омодагии ҳаматарафа дар саросари ҷумҳурӣ таҷлил намудани зодрӯзи Шайх Камол ва ба он ҷалб кардани олимону муҳаққиқони ҳамзабони Эрону Афғонистон ва дигар кишварҳои хориҷӣ ба қарори мазкур аз 28 апрели соли 1995 № 291 тағйирот ворид кард ва вақти баргузори он моҳи сентябри соли 1996 муайян гардид. Дар натиҷа нақшаи чорабиниҳои баргузори ҷашни Камоли Хучандӣ тамоман тағйир ёфт ва дар он гузаронидани Симпозиуми байналмилалӣ дар шаҳрҳои Душанбе, Хучанд, доир намудани Конференсияи илмӣ доир ба ҳаёт ва эҷодиёи шоир дар шаҳрҳои Хучанду Душанбе, наشري тезисҳои сухангӯёни ҷашн ба забонҳои тоҷикӣ, форсӣ ва англисӣ, инчунин дар шаҳрҳои Душанбею Хучанд гузаронидани маҷлисҳои тантанавӣ пешбинӣ гардид.

Дар доираи чорабиниҳои ҷашнӣ дар Академияи илмҳои Тоҷикистон, донишгоҳу донишкадаҳо, мактабҳои таҳсилоти ҳамагонӣ, коллеҷу литсейҳо, омӯзишгоҳҳо ва марказҳои фарҳангӣ бо иштироки олимону фозилони хориҷию ватанӣ, устодону донишҷӯён ва мактабиён, симпозиуму конференсияҳо, шабнишиниҳои адабӣ ва вохӯриҳо баргузор гардида, дар он садҳо суханрониҳои илмию адабӣ оид ба ҳаёт ва эҷодиёти Камоли Хучандӣ шунида, дар матбуоти даврӣ мақолаҳои зиёд ба чоп расида, инчунин аз радио ва телевизиони тоҷик гуфтору намоишҳои сершумор шунавонида ва нишон дода шуданд.

Бо кӯшишу ибтиқори олимону муҳаққиқони тоҷик «Девони Камоли Хучандӣ» дар 4 ҷилд ба чоп расид ва аз ҷониби адабиётшиноси тоҷик Саъдулло Асадуллоев гулчини «Девони Камол» соли 1995 ба миқдори 5 ҳазор нусха ба нашр расида, дастраси ҳаводорони ғазалиёти шоир гардид. Инчунин корҳои тадқиқотии анҷомдодаи олимони тоҷику амриқой бо унвони

«Асри Камоли Хучандӣ ва аҳамияти он дар таърихи тамаддуни Осиёи Марказӣ» (Душанбе, 1996) ба забони англисӣ дар 256 саҳифа ба чоп расид.

Бо ташаббуси Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва роҳбарияти Ҷумҳурии Исломии Эрон дар шаҳри Табриз Конференсияи байналмилалӣ оид ба Камоли Хучандӣ (оромгоҳи шоир дар маҳаллаи Волиёнқӯҳи ин шаҳр воқеъ аст) баргузор гардид. Дар он як ҳайати бонуфузи олимону адибони Ҷумҳурии Тоҷикистон ширкат варзида, оид ба манзалату мақоми шеърӯ ғазалиёти Камоли Хучандӣ суҳанрониҳои пурмӯхтаво намуданд.

Чашни шоир ва орифи бузург Камоли Хучандӣ бо баргузори Анҷумани сеюми ҳамватанони бурунмарзӣ ва ҳамзабонони хориҷӣ «Пайванд» рост омад. Дар маҷлиси тантанавии чашни 675-солагии Хоҷа Камол, ки моҳи сентябри соли 1996 дар шаҳри Душанбе баргузор гардид, Президенти мамлакат мӯхтарам Э.Ш. Раҳмонов бузургии офаридаҳои шоирро тавсиф намуда, хангоми маросими кушодашавии ҳайкали Хоҷа Камол дар шаҳри Хучанд таъкид кард, ки «**Кохи азиме, ки Хоҷа Камол барин бузургон аз суҳан бунёд кардаанд, аз боду борон газанд намеёбанд, ному кори ин мардони бузург зиндаву ҷовид хоҳад монд**».¹

Идеяи чашни Камоли Хучандӣ ба баргузори тачлили чашни 680-солагии олим ва мутафаккири бузурги машриқзамин Мир Сайид Алии Ҳамадонӣ тақон дод. Ҷиҳати ба таври мутантан гузаронидани зодрӯзи ин орифу шоири маъруф Шӯрои Вазирони Ҷумҳурии Тоҷикистон 4 июли соли 1993 №250 ва бо иловаю тағйирот аз 19 октябри соли 1994 №505 қарор «Дар бораи гузаронидани чашнвораи Мир Сайид Алии Ҳамадонӣ (Шоҳи Ҳамадон)»-ро ба тасвиб расонид. Тибқи санади охир таърихи баргузори чашнвораи ин марди хирадманд ва файласуфи нуқтасанҷ дар ҷумҳурӣ 4-9 сентябри соли 1995 муайян гардид. Мазмуни ин қарор тавассути Комиссия оид ба корҳои ЮНЕСКО дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба қароргоҳи он дар Порис расонида шуд.

1. Эмомалӣ Раҳмонов. Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат. Ҷилди 2. – Душанбе: «Ирфон», 2002, с. 50.

Мир Сайид Алии Ҳамадонӣ соли 1314 дар Ҳамадони Эрон ба дунё омада, баъди таҳсили илм дар зарфи 21 сол аксари шаҳрҳои машҳури исломиро саёҳат намуда, бо олимону адибон ва ҳақимону орифон сӯҳбатҳои илмиву адабӣ ороस्ताаст. Баъд аз ин то соли 1379 ба таълифи асарҳои илмию адабӣ ва тарбияи шогирдон машғул мешавад. Сипас озими Ҳиндустон шуда, фаёолияташро дар ин ришта дар Покистону Ҳиндустон, Хатлону Бадахшон ва Бухоро идома дода, чандин шогирдон тарбия намуда, азизи мардумони ин диёрҳо мегардад.

Мероси илмию адабии Мир Сайид Алии Ҳамадонӣ фаровон буда, зиёда аз 70 асарро ба ӯ нисбат медиҳанд. Аксарияти таълифоти ӯ дар риштаи тасаввуф, фалсафа ва ахлоқ навишта шудаанд, ки «Захират-ул-мулк», «Мақорим-ул-ахлоқ», «Рисолати вучудия», «Ҳалли мушқил», «Рисолаи футуввия», «Ислоҳи суфия» ва ғайра аз ҳамон ҷумлаанд. Мир Сайид Алии Ҳамадонӣ дар жанрҳои мухталифи адабӣ-маснавӣ, ғазал, рубоиву дубайтӣ ва ғайра асар эҷод кардааст.

Ҷашни 680-солагии ин мутафаккири бузург бори аввал дар Тоҷикистони соҳибистиклол рӯзҳои 4-9 сентябри соли 1995 баргузор гардид. Дар ҷашн меҳмонони зиёд аз Ҳиндустону Покистон, Эрону Афғонистон, Ўзбекистон, Амрикою Франсия, Олмон ва дигар кишварҳо, инчунин авлодони Мири Кабир аз Покистон ширкат карданд. Дар шаҳрҳои Душанбе ва Кӯлоб Симпозиуми байналмилалӣ доир гардид ва дар он олимону муҳаққиқони кишварҳои зиёд оид ба мавқеи орифи бузург дар тамаддуни мардумони машриқзамин суҳанронӣ намуданд. Фишурдаи ин суҳанронихо ба забони тоҷикӣ, бо ҳуруфи арабӣ ба ҷоп расид. Осори мунтахаби Мир Сайид Алии Ҳамадонӣ дар ду ҷилд, инчунин монографияи муҳаққиқи осори ӯ Моҳирхӯҷа Султонзода «Таълимоти ирфонии Алии Ҳамадонӣ» нашр гардида, асарҳои сахнавии Муҳаммад Ғойиб «Шоҳи Ҳамадон», Сафармуҳаммад Аюбӣ «Алии Сонӣ» ва телефилми ӯ бо ин ном тавлид ёфта, манзури меҳмонон ва ҳамватанон гардиданд. Асари М. Ғойиб «Шоҳи Ҳамадон» дар чандин шаҳрҳои Эрон намоиш дода шуд.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мӯҳтарам Э.Ш. Раҳмонов дар маҷлиси тантанавӣ бахшида ба ҷашни 680-солагии олим ва мутафаккири бузурги машриқшамин Мир Сайид Алии Ҳамадонӣ 4 сентябри соли 1995 суҳанронӣ намуда, чунин таъкид кард, ки «**Ин марди фозил аз худ асархоеро ба ёдгор гузоштааст, ки онҳо аз имтиҳони таърих гузашта, дар ҳама асру замонҳо хидмат карда метавонанд. Бисёр ҳикматҳои пураарзиши он ҳазрат ба аҳдофи режимҳои дунявӣ созгор ва бар ҳар сохти иҷтимоии адолатпарвар судманданд**».¹

Бо мақсади гиромидошти хотираи шоир ва мутафаккири тоҷику форс Умари Хайём бо дастгирии ЮНЕСКО Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 10 майи соли 2000 № 220 «Дар бораи ҷашн гирифтани 960-солагии Умари Хайём» қарор қабул намуд. Тибқи ин қарор ҳайати Кумитаи тадорукот ва сметаи хароҷоти ҷашни Умари Хайём ба тасвиб расид. Кумитаи тадорукот барои ба таври васеъ дар ҷумҳурӣ таҷлил намудани 960-солагии шоир чандин чаласаҳо доир намуд. Дар натиҷа дар мӯҳлатҳои муайян гардида, маҷмӯаҳои осори Хайём «Рубоӣёт», «Сад рубоӣ» (ба чор забон – тоҷикӣ, русӣ, англисӣ, форсӣ), «Осори фалсафии Хайём» (тоҷикӣ, русӣ), «Умари Хайём ва тамаддуни башарӣ» (тоҷикӣ), «Рубоӣёти Хайём» (тоҷикӣ, арабӣ), Рисолаи «Таълимоти риёзии Хайём» (тоҷикӣ, русӣ) аз ҷониби муҳаққиқон Усмон Назир, А.Абдуманнонов, С. Сулаймонов, М.Султонзода ва дигарон таҳия ва нашр гардиданд. Зикр бояд намуд, ки аз ҷиҳати миқдори наشري осор Хайём дар байни мутафаккирони ҷаҳон дар радифи панҷум меистад.

Рӯзҳои 27-28 октябри соли 2000 дар толори Академияи илмҳои Тоҷикистон дар мавзӯи «Умари Хайём ва тамаддуни Осиёи Марказӣ» бо иштироки олимону муҳаққиқони ватанию хориҷӣ Симпозиуми байналмилалӣ баргузор гардид. Маводи ин симпозиум ба забонҳои тоҷикӣ, русӣ, англисӣ ва форсӣ ба чоп расида, дастраси ҳаводорону мухлисони Хайём дар машрику мағриб гардиданд. Ҷашни шоири рубоисаро, файласуф, олими

1. Эмомалӣ Раҳмонов. Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат. Ҷилди 1. Душанбе, Ирфон, 2002, с. 388.

ситорашинос, хандасаю риёзидон бо баргузории маҷлиси тантанавӣ дар Театри опера ва балети ба номи Садриддин Айни ва концерти устодони санъати тоҷик анҷом ёфт.

Дигар аз бузургони миллати тоҷику форс, ки чашнаш бо шукӯху шахомат дар Тоҷикистон баргузор гардид, мусаввир ва минётурнигори мумтоз Камолиддин Бехзод мебошад. Мутобиқи қарори ЮНЕСКО Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷиҳати гиromидошти ин марди ҳунар 10 майи соли 2000 № 221 «Дар бораи ҷашн гирифтани 545-солагии Камолиддин Бехзод» қарор қабул намуд.

Тавре ба ҳамагон маълум аст, мероси Бехзод дар тамаддуни ҷаҳонӣ ҳамчун падидаи бошукӯхтарини ниғорандагони мардумони Осиёи Марказӣ ва Эрон шинохтаву пазируфта шудааст. Камолиддин Бехзод давомдиҳандаи ҷустуҷӯӣҳои ҳунарии рассомони пешин ва оғозкунандаи он суннату тамсилоти навине мебошад, ки раванду ҷараёни минбаъдаи санъати минётураи шарқиро муқаррар намуд. Ӯ мусаввара ва минётураро бо мавзӯҳои тару тоза ғани гардонида, лаҳзаҳои ҷолиби атрофро мушоҳидакорона таҷассум намудааст. Саҳми умдатарини Бехзод аз диди нав таҷассум намудани инсонхост. Рассом таносуби рангҳо ва ихтилофи онҳоро ба хотири ҳадафҳои бадеӣ бамаврид ва мақсаднок истифода намудааст. Аз ин рӯ ҳамзамононаш бузургии Бехзодро ҳанӯз дар қайди ҳаёт буданаш дарк карда, роҷеъ ба ӯ ва эҷодиёташ маълумот ҷамъоварӣ намуда, ба мо мерос гузоштаанд. Дар охири асри XIX шӯҳрати ӯ ба тамаддуни Урупо роҳ ёфт ва урупойён ӯро барои худ кашф намуданд. Олими шведӣ Ф. Мартин осори ӯро баррасӣ намуда, ба Бехзод унвони «Рафаэли Шарк»-ро ҷоиш донистааст. Муҳаққиқону ҳунаршиносони тоҷик пайваста оид ба осори Бехзод тадқиқоту рисолаҳои ҷолибро ба таъб расонида, саҳми ин мусаввири бузургро дар тамаддуни башарӣ борҳо таъкид намудаанд.

Ҷиҳати гиromидошти хизматҳои бузурги Камолиддин Бехзод рӯзҳои 15-16 феввали соли 2002 дар шаҳри Душанбе дар мавзӯи «Камолиддин Бехзод ва масоили муҳими тамаддуни Осиёи Марказӣ» Симпозиуми байналмилалӣ баргузор гардид. Дар он маҳфили гарм олимону муҳаққиқони зиёда аз 7 кишвари

чаҳон аз ҷумла, Али Асғари Шеърдӯст аз Эрон, Масъуди Миршоҳӣ аз Фаронса, Ориёнфар аз Афғонистон ва дигарон иштирок ва суханронӣ намуданд. Фишурдаи суханрониҳо дар 190 саҳифа таҳти унвони «Маводи симпозиуми байналмилалӣ» ба забонҳои тоҷикӣ, русӣ, англисӣ ва форсӣ ба ҷоп расид. Оид ба мавқею манзалати мусаввирӣ ва миниётурнигорӣ Камолиддин Беҳзод китобҳо бо унвони «Актуальные проблемы культуры Центральной Азии» ва «Очерки истории и теории культуры таджикского народа» ба таъб расида, дастраси хонандагони сершумори кишвар ва хориҷӣ гардиданд.

Намоёндаи дигари илму адаби тоҷику форс, ки ҷашни фархундаи 1000-солагии ӯ таҷлил ёфт, Носири Хисрави Қубодиёнӣ мебошад. Осори Носири Хисрав хеле доманадору гуногунмазмун буда, тамоюлу ҷанбаҳои ҳаёти инсон дар мизони эҷодиёти шоир мавриди баррасию таҳлилу таҳқиқ қарор гирифтааст. Ягон ҷанбаи зиндагии инсонҳо аз мадди назари мутафаккир дур намондааст. Шоири бузургу нуктасанҷ дар осори гаронбаҳоаш кӯшиш карда, ки ба мардум роҳи наҷот ёфтанд аз кулфату андӯх, азобу машаққат ва яъсу навмедиро нишон диҳад. Асарҳои Носири Хисрав ба ганҷинаи адабиёти ҷаҳонӣ дохил гашта, инсониятро ба роҳи ростию дӯстӣ, нақўкорию созандагӣ, ваҳдату муттаҳидӣ, донишомӯзӣ, меҳру шафқат даъват менамоянд. Омӯзишу тарғибу ташвиқи осори шоир, ки саршори панду ҳикмат мебошанд, барои дар насли наврас парваридани беҳтарин ҳислатҳо ва наҷибтарин одоби муошират мусоидат хоҳад намуд.

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон хизматҳои бузургу нотакрори Носири Хисравро дар инкишофи илму фарҳанги тоҷику форс, халқҳои Шарқи Наздику Миёна ба инобат гирифта, бо назардошти Қарори ЮНЕСКО ҷиҳати гиромидошти 1000-солагии мавлуди мутафаккир аз 5 ноябри соли 2002 № 440 қарор «Дар бораи таҷлили ҷашни 1000-солагии Носири Хисрав»-ро ба тасвиб расонд. Мутобиқи он 1000-солагии шоир, олим ва файласуфи машҳури халқи тоҷик Носири Хисрави Қубодиёнӣ дар тамоми ҷумҳурӣ ва берун аз он ҷашн гирифта мешуд. Тибқи нақшаи ҷорабиниҳои ҷашнӣ дар коллективҳои меҳнатӣ, мактабҳои таҳсилоти ҳамагонӣ, донишгоҳу донишқадаҳо, литсею коллеҷҳо,

омӯзишгоҳҳои касбӣ тантанаҳои зиёди фарҳангӣ, конференсияҳои илмию адабӣ, шабҳои саволу ҷавоб, озмунҳои носирхонӣ доир гардиданд. Дар ин чорабиниҳои илмию фарҳангӣ омӯзгорону олимон, фарҳангиён баромад карда, мухлисонро хонандагонро ба паҳлӯҳои мухталифи фаъолияти эҷодӣ ва мероси гаронбаҳои шоир ошно намуданд.

Дар давраи чорабиниҳои ҷашнӣ ҳукуматҳои Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон ва Хатлон барномаҳои махсус танзим намуда, мавриди иҷро қарор доданд. Аз ҷумла, дар назди Донишгоҳи давлатии Қўрғонтеппа ба номи Носири Хисрав нимпайкара ва дар зодгоҳи шоир – ноҳияи Қубодиён ҳайкали бошукӯҳи шоир ва мутафаккир, ки муаллифи он ҳайкалтароши номии тоҷик, барандаи ҷоизаи давлатии Тоҷикистон ба номи устод Рӯдакӣ Анӯшервони Бекасиён аст, гузошта шуданд. Бо дастури Президент ва дастгирии раисони вилоятҳои Хатлону Бадахшон «Қорвони маърифат» аз ҳисоби фарҳангиёну зиёиён ташкил ёфт ва он 2-9 июни соли 2003 барномаи фарҳангиро дар доираи ҷашни мутафаккир анҷом доданд. Чорабиниҳои фарҳангии мазкур аз зодгоҳи Носири Хисрав - ноҳияи Қубодиён оғоз ёфта, дар Бадахшон ва дар оромгоҳи шоир - деҳаи Юмғони Афғонистон ба охир расид.

Тантанаҳои ҷашнӣ бо шукӯҳу шахомати махсус 1-10 сентябр дар шаҳри Душанбе ва Хоруғ баргузор гардид. Дар он сад меҳмон аз мамлакатҳои дуру наздик ширкат варзиданд. Рӯзҳои 5-7 сентябр дар шаҳри Хоруғ оид ба ҳаёт ва фаъолияти шоир, олим ва файласуфи бузург дар мавзӯи «Рӯзгор, осор ва афкори Носири Хисрав» Симпозиуми байналмилалӣ баргузор гардид. Дар он олимону муҳаққиқони зиёда аз 10 мамлакати дунё бо маърузаҳо баромад карданд. Меҳмонон дар маросимҳои ҷашнӣ иштирок ва суҳанронӣ намуданд.

8 сентябри соли 2003 бахшида ба дувоздахумин солгарди Истиклолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 1000-солагии Носири Хисрав дар маҷмааи давлатии Кохи Борбад маҷлиси тантанавӣ ва концерти идона баргузор гардид. Дар он Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э.Ш. Раҳмонов оид ба мавқею манзалати Носири Хисрав дар илму адаби тоҷик суҳанронӣ намуда, таъкид

кард, ки «Носири Хисрав чун Фирдавсӣ ситоишгари хирад ва хирадмандист. Хирадмандӣ дар осори ин мутафаккири бузург бо имону диёнат, покизакориву покдоманӣ баробар аст. Ӯ инсонро ҳадафи аслии офариниши олам дониста, хираду донишро василаи асосии худшиносии инсон мешуморад».¹

Рӯзи 9 сентябр меҳмонон ба зодгоҳи Носири Хисрав, ноҳияи Кубодиёни вилояти Хатлон сафар намуда, дар тантанаҳои ҷашнӣ ва кушодашавии мучассамаи шоир ширкат карда, аз ёдгориҳои таърихии Хоча Машҳад, Хоча Кубод, Чилучорчашма дидан намуда, бо зиёиён ва заҳматкашони ноҳия сӯҳбат оростанд. Баҳшида ба 1000-солагии шоир куллии осори безаволи Носири Хисрав дар се ҷилд нашр шуда, дастраси хонандагон гардидааст.

Дигар аз самтҳои фарҳангии, ки Президент ба он аҳамияти ҷиддӣ дод, ин таҷлили санаҳои муҳими мероси таърихӣю адабӣ ва меъморӣ халқи тоҷик мебошад. Ба мушкilotи иҷтимоӣ ва ҷанги шаҳрвандӣ нигоҳ накарда Э.Ш. Раҳмонов аз рӯзҳои аввали роҳбарияш дар ин ҷода низ қадамҳои устувору пайдарпай гузошт.

Ба ҳамагон маълум аст, ки оид ба ин масъала ҷандин фармону қарорҳои Президент ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул гардида, мавриди иҷро қарор гирифтанд. Баргузориҳои Симпозии байналмилалии 1000-солагии «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ, таҷлили ҷашнҳои 1100-солагии Давлати Сомониён, «3000-солагии фарҳанги Зардуштӣ», 2700-солагии «Авесто», 2500-солагии Истаравшан, эҳёи эъмори Саразм, Ҳулбук, бузургдошти санъати касбии «Шашмақом» ва санъати мардумии «Фалак», ҷашнҳои дар пешистодаи 2700-солагии шаҳри Кӯлоб ва тамаддуни ориёӣ мебошанд.

Ба мушкilotи иқтисодӣ ва нобасомониҳои кишвар нигоҳ накарда, бо дастгирии ташаббуси Э.Ш. Раҳмонов 5-9 сентябри соли 1994 дар шаҳри Душанбе Симпозии байналмилалӣ бахшида ба ҳазораи «Шоҳнома»-и Ҳаким Фирдавсӣ баргузор гардид. Дар он меҳмонон ва фирдавсишиносон аз 21 кишвари дунё ширкат варзиданд. Дар ин симпозиум Э.Ш. Раҳмонов оид

1. Ҷумҳурият, 11.09.03, с. 2.

ба ҷовидонии Фирдавсӣ ва «Шоҳнома» дар назди меҳмонон суханронӣ намуда, таъкид кард, ки «Шоҳнома» танҳо китоби базму разм, диловарию қахрамонӣ, ривояту афсона нест. Вай пандномаи беназир, ақлнома ва дастури омӯзандаи хулқу атвори хасана, хислат ва хусусиёти неки инсонист».¹

Дар ин ҷаласа Э.Ш. Раҳмонов бо ҳисси баланди ватандӯстию меҳанпарастӣ аз муҳолифини ҳукумат ва тамоми шаҳрвандони Тоҷикистон даъват намуд, ки аз «Шоҳнома»-и Ҳакими бузург панд бардоранд ва Тоҷикистони азизи худро аз вартаи ҳалокату нестӣ ва ҷанги шаҳрвандӣ начот диҳанд. Ва дар ин кор гуфтаҳои Фирдавсӣ хидоятгару роҳнамои ҳақиқии мо хоҳад буд», - таъкид намуд Э.Ш. Раҳмонов.²

Дар Симпозиум суханрониҳои олимону муҳаққиқон Эрач Баширӣ, И.Пянков, Р.Гейзер, Р.Ҳодизода, К.Олимов, А.Раҷабов ва дигарон аз ҷониби иштирокдорони симпозиум хуш пазируфта, матнҳояшон ба забонҳои форсӣю англисӣ ҷоп шуд. Оид ба мероси Ҳакими бузург китобҳо бо номҳои «Шоҳнома баъд аз 1000 сол» ва «Шоҳномаи Фирдавсӣ падидаи бузурги фарҳангӣ дар тамаддуни ҷаҳонӣ» ба забонҳои форсӣ, тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ нашр ёфта, дастраси васеи хонандагони ватанию хориҷӣ гардиданд. Симпозиуми байналмилалӣ оид ба 1000-солагии асарии оламшумули Фирдавсии бузург бори дигар собит намуд, ки миллати тоҷик дар қадом шароити таърихӣ, ки қарор дошта бошад, ба таъриху фарҳанги худ содиқ аст ва барои рушду такомли он кӯшишҳои беназирро анҷом медиҳад.

Пас аз таҷлили ҳазораи «Шоҳнома»-и Ҳаким Фирдавсӣ санаи дигари таърихӣ, ки дар тақдири давлати тозаистиклоли тоҷик нақши босазоеро ифо менамуд, баргузорию ҷашни 1100-солагии Давлати Сомониён буд. Ҷиҳати таҳкими ваҳдату ягонагии халқи тоҷик, эҳёи анъанаҳои волои таърихи давлатдорӣ, тарғиби беҳтарин арзишҳои умумибашарии фарҳанги миллӣ ва нақши таърихӣ он дар рушди тамаддуни мардумони Осиёи Марказӣ, Шарқи Миёнаю Наздик, баҳри боз ҳам мустаҳкам

1. Ҳамон асар, ҷилди якум, с. 244.

2. Ҳамон ҷо.

гардонидани робитаҳои сиёсӣ фарҳангии нави таърихӣ фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 14 апрели соли 1997 «Дар бораи ҷашнгирии 1100-солагии Давлати Сомониён» ва Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 9 июни соли 1997 «Дар бораи ҷашни Давлати Сомониён» ба тасвиб расид. Тибқи ин ҳуҷҷатҳо санаи таҷлили ҷашни 1100-солагии Давлати Сомониён 7-13 сентябр соли 1999 муайян гардид. Тавре ки ба ҳамагон маълум аст, рӯ овардан ба ин санаи таърихӣ дар рӯзҳое, ки кишварро рӯҳияи ваҳдату сулхофаринӣ фаро гирифта буд, аҳамияти ҷиддии сиёсӣ иҷтимоӣ ва фарҳангӣ дошт. Маҳз дар давраи ташаккули Давлати Сомониён халқи тоҷик соҳиби давлати мустақил гардид. Давлати нахустини мутамаркази Сомониён имконият дод, ки халқи тоҷик истиқлолияти худро хифз намуда, дар тамоми соҳаҳои низомӣ давлатӣ, сиёсату иқтисодиёт, илму фарҳанг ба пешравиҳои назаррас ноил гардида, ба тақмили раванги тамаддуни халқҳои Осиёи Марказӣ ва ҷаҳон мусоидат намояд. Аз ин рӯ баргузорию ин ҷашн ба эҷоди арзишҳои нави маънавӣ, таҳкими руҳҳои маънавии давлатдорию навин, ташаккули тафаккури созандагӣю бунёдкорӣю мардум, афзудани ифтихори миллӣ, ҳештаншиносӣ, ватандорӣ, пояндагӣю сулҳу оромӣ, ҳамдигарфаҳмию табақаҳои мухталифи ҷомеа, тақмили ҳувияти миллӣ нигаронида шуда буд. Инчунин ба манфиати бунёд сохтани ҷомеаи ҳуқуқбунёду демократӣ ва дунявӣю мамлакат истифода кардани мероси таърихӣю фарҳангӣю ин давра мусоидат менамуд.

Бо ибтиқори Президенти мамлакат, Раиси Кумитаи тадӯркуоти ҷашни 1100-солагии Давлати Сомониён мӯҳтарам Э.Ш. Раҳмонов дар муддати зиёда аз ду сол дар ҷумҳурӣ силсилаи ҷорабиниҳои таърихӣю фарҳангӣ баргузор гардид, ки дар таърихи Тоҷикистон бисобиқа буд. Тавассути ҷорабиниҳои ҷашнӣ, таҳияву таълифи асарҳои нави илмӣю адабӣ, паҳши барномаҳои радиоӣю телевизионӣ, театрию консертӣ, гузаронидани конференсияю симпозиумҳо ба мо муяссар гашт, ки симои воқеии миллати худ ва Давлати Сомониёнро дар оинаи таърих равшантар акс кунем ва аз гузаштаю имрӯзаю тақдир, музаффарияту мушкилоти сиёсӣю иҷтимоӣю миллати ҳеш са-

бақ бардорем, бештар дар доираи манфиатҳои умумимиллӣ андеша кунем, меҳнати созандагӣю бунёдкориро сармашқи фаъолиятамон қарор дода, тафриқаю парешониро як тараф гузошта, зери парчами Тоҷикистон муттаҳиду як дилу як саф бошем.

Дар доираи ҷашни 1100-солагии Давлати Сомониён дар маркази вилоятҳо, шаҳру ноҳияҳо ба ифтихори асосгузори ҳомии ин давлат Исмоили Сомонӣ нимпайкараву мучассамаҳо гузошта шуданд. Дар ҷумҳурӣ ноҳияҳо, шаҳракҳо, кӯчаю хиёбонҳо, хоҷагиҳои деҳқонӣ, мактабҳо ба шарафи ин сулола ва асосгузори он Исмоили Сомонӣ номгузорӣ шуданд. Даҳҳо китобу мақолаҳо ба ҷоп расиданд. Дар доираи ин ҷашн зодрӯзи чандин бузургони гузаштаи илму адаби тоҷик, аз ҷумла Амир Хусрави Дехлавӣ, Ҳоҷӣ Муҳаммад Ҳусайни Кангуртӣ ва дигарон таҷлил гашт. Анҷумани чоруми тоҷикони ҷаҳон ва ҳамватанони бурунмарзӣ баргузор гардид. Дар пойтахти тоҷикон шаҳри Душанбе ба шарафи ин абармарди сиёсат мӯҷтамаи меъмории ва мучассамаи Амир Исмоили Сомонӣ бунёд ёфт. Дар расми кушодашавии он Президенти мамлакат мӯҳтарам Э.Ш. Раҳмонов суханронӣ намуда, таъкид кард, ки **«Бигзор мучассамаи Исмоили Сомонӣ ва тамоми мӯҷтамаи меъмории аз ҳамин рӯз то абад нишонаи сарбаландӣ, сулҳу оромӣ ва пешрафти Ватани ягонаи ҳамаи мо – Тоҷикистони озоду соҳибистиклол бошад»**.¹

Ҷиҳати бузургдошти Давлати Сомониён моҳи апрели соли 1999 дар шаҳри Санкт-Петербурги Федератсияи Россия Конференсияи байналхалқии илмӣ баргузор гардид. Дар он олимони тоҷику рус ва хориҷӣ ширкат варзида, оид ба дастовардҳои муҳими сиёсӣю иқтисодӣ ва фарҳангии давраи Сомониён суханронӣ намуданд. Дар қори он Президенти мамлакат Э.Ш. Раҳмонов ширкат варзида, дар мавзӯи «Давраи тиллоии тоҷикон» суханронии пурмӯҳтаво намуд. Китоби пурарзиши илмӣи Президент «Тоҷикон дар оинаи таърих» ба ҷоп расида, дастраси меҳмонон ва ҳамватанон гардид. Хулоса, дар ҷашни 1100-солагии Давлати Сомониён меҳмонон зиёда аз 100 кишвари

1. Эмомалӣ Раҳмонов. Истиклолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат. Ҷилди 3. Душанбе, Ирфон. 2001, саҳ. 177.

дунё, ташкилотҳои байналмилалӣю давлатӣ ширкат варзиданд. Дар маҷлиси тантанавӣ мӯҳтарам Э.Ш. Раҳмонов дар мавзӯи: «Давлатдорӣ тоҷикон: аз Сомониён то оғози асри XXI» суҳанронӣ намуда, оид ба ин давраи тиллоӣ халқи тоҷик чунин гуфт: **«Маҳз Сомониён тавонистанд ба эҳёи миллат ва фарҳанг асос гузоранд, забони модарино чун гавҳараки чашм нигоҳ доранд, ҳувияти миллӣ ва арзишҳои фарҳангиро ҳифз намоянд. Насли имрӯз ва оянда вазифадор аст, ки ин анъанаи неки онҳоро идома диҳад»**.¹

Пас аз баргузориҳои чашми 1100-солаги Давлати Сомониён чашнҳои дигаре, ки ба худшиносии ҳудогоҳии мардуми тоҷик мусоидат намуд ва бо ибтиқори Президенти мӯҳтарам Э.Ш. Раҳмонов таҷлили ин санаҳои таърих ба вучуд омад, чашн гирифтани 2700-солагии таълифи «Авесто» ва 3000-солагии фарҳанги зардуштӣ буд.

Бо мақсади ҳифз, истифодаи мероси таърихӣю фарҳангии халқи тоҷик, эҳёи анъанаҳои неки ахлоқӣ, фароҳам овардани заминаҳои илмию маънавии минбаъдаи ҷомеа, инкишофи худшиносии миллӣ, таҳкими ваҳдати мардуми Тоҷикистон ва шинохти саҳми ниёгонамон дар вусъати тамаддуни ҷаҳонӣ фармонҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба баргузориҳои ин чашнҳо дар ҷумҳурӣ қабул гардид ва аз он ба раёсати ЮНЕСКО хабар дода шуд.

Сарчашмаҳои таърихӣ расида шаваҳиди он ҳастанд, ки дар ҳазораи дуҷуми то солшумории ҷадид дар водихои паҳновари Ҷилманд ва ноҳияҳои ҷануби Тоҷикистони ҳозира, ки ориёӣҳо зиндагӣ мекарданд, китоби муқаддаси «Авесто» арзи вучуд намудааст. «Авесто» мероси қадимтарини фарҳангу адаб ва қомуси мардумони эронинаҷод маҳсуб шуда, ба қавли олимону муҳаққиқон яке аз китобҳои қадимтарин динҳои дунё буда, ба инсоният таъсири зиёд расонидааст. Ин китоб ягона сарчашмаест, ки дар бораи ҳудои ягона баҳс мекунад. Аз «Авесто» тамоми соҳаҳои фарҳанги ориёӣҳо сарчашма гирифта,

1. Эмомалӣ Раҳмонов. Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат. Ҷилди 3. Душанбе, Ирфон. 2001, саҳ. 147.

ба тамаддуни дигар халқҳо таъсири чиддӣ расонидааст. Қисмати қадимаи он аз ҷониби паёмбари мардумони ориёинажод Зардушт иншо шудааст, ки ба давраи ташаккули давлатдорӣ қадимаи тоҷикон рост меояд.

Фарҳанги зардуштӣ фарҳанги монотеистӣ (якхудоӣ) буда, ягонагии ҷаҳони моддию маънавиро эътироф намуда, асоси устуворӣ ва пешрафти ҷомеаро вобаста ба мақоми созандагии инсон, сулҳу оромӣ, некӣ, адолатпешагӣ, ахлоқи ҳамида, баробарии ҳамаи қавму халқҳоро талқин менамояд. Ин фарҳанг мақоми баргузидаи инсонро дар бунёд кардан ва мукамал гардидани дунёи моддӣ дида, ўро муваззаф мекунад, ки кишоварзӣ ва соҳаҳои мухталифи таъминкунандаи ҳаёти инсонро тараққӣ диҳад. Аз ин рӯ Зардуштия бо исрор ҳамагонро ба меҳнати бунёдкорона ҳидоят карда, эҳтиром ва бузургдошти одамони меҳнатиро яке аз муқаддасоти ҷомеа меҳисобад. Ҷавҳари фарҳанги зардуштӣ пеш аз ҳама таълимоти ахлоқии он – гуфтори нек, рафтори нек ва пиндори нек мебошад, ки ба ташаккули инкишофи ахлоку одоби ҳамидаи ҷомеа мусоидат карда, дар замири ҳар шахс ростқавлӣ, накӯкорӣ, адолатпешагиро тарбия карда, дурӯягӣ, фиребгарӣ, қаллобӣ, бадкорӣ ва аз ҷониби шахс таъқиб шудани шахсро маҳкум менамояд. Фарҳанги зардуштӣ ба инкишофи фарҳанги маънавии дигар халқу миллияҳо ва мамлакатҳо таъсири мусбат расонидааст. Илова бар ин Зардуштия ба тараққиёти ақидаҳои фалсафӣ ва динии мардумони мухталиф таъсири амиқ гузоштааст.

Ҷиҳати татбиқи мақсадҳои баёнгашта, бахусус фароҳам овардани заминаҳои таърихӣ омӯхтани ин ду мероси бузургтарини мардумони ориёинажод ва дарк кардани мавқеи таърихӣ ниёгонамон дар пешрафти тамаддуни башарӣ, таъвият бахшидани ифтихори миллий тибқи ҳуҷҷатҳои дар боло зикр ёфта, дар ҷумҳурӣ силсилаи ҷорабиниҳо доир карда шуд. Маҷмӯи маърақаҳои, ки солҳои 2001-2003 ба ифтихори ин санаҳо дар ҷумҳурӣ баргузор гардиданд, саҳми ниёгонамонро дар эҷоди сарватҳои маънавий, махсусан меъёрҳои иҷтимоиву фалсафӣ, равандҳои пайдоиш ва дастовардҳои фарҳангии ин меросҳои бузурги миллии тоисломӣ собит сохта, давраҳои тақ-

дирсози таъриху фарҳангро аз замони «Авесто» ва Зардуштия то Сомониён ва аз Сомониён то Истиклолияти давлатии Тоҷикистон муайян намуданд. Маводҳои ин чорабиниҳо дар китобҳои зерин: «Вклад таджиков и персоязычных народов в мировую цивилизацию: история и современность» (материалы международного симпозиума таджиков 7-8 сентября 2002 г., русӣ, тоҷикӣ, англисӣ). Душанбе, 2002г.: «Духовная культура таджиков в истории мировой цивилизации» (русӣ, англисӣ). Душанбе, 2002; «Зороастризм и его значение в развитии цивилизации народов Ближнего и Среднего Востока». (Материалы международного симпозиума 5-6 сентября; русӣ, англисӣ). Душанбе, 2003; «Аз сурудаҳои Зардушт то нағмаҳои Борбад». Душанбе, 2003 ба ҷоп расиданд. Зикр бояд намуд, ки Президенти мамлакат Э.Ш.Раҳмонов дар суханронӣ дар Ҷаласаи шӯрои Анҷумани тоҷикони ҷаҳон ва ҳамзабонони бурунмарзӣ моҳи сентябри соли 2003 соли 2006-ро Соли бузургдошти тамаддуни ориёӣ эълон намуд. Доир ба баргузориҳои ин ҷашн фармони Президент ва қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба тасвиб расид. Ҳоло оид ба баргузориҳои ин ҷашн корҳои омодагӣ рафта истодааст.

Дигар аз мероси маънавии ниёгон, ки Президент Э.Ш. Раҳмонов ба эҳёи рушди он таваҷҷӯҳи беандоза зоҳир намуданд, санъати касбии «Шашмақом» ва ҳунари мардумии «Фалак» маҳсуб мешаванд.

«Шашмақом» ва «Фалак» воқеан ёдгориҳои арзишманди миллати тоҷик буда, дар савту садо ва мусиқии он рози дили ҳазорон одамон ниҳон аст. Нолаи танбуру даф ва овои ширини сарояндагони хушовози тоҷик дар масири таърих лаҳзае хомаӯш нагардидааст. Маҳз тавассути фарзандони ҳунарманду заҳматкаш ин шӯълаи маънавии дурахшони савту наво доим фурузон мондааст.

Ҷиҳати хифзи истиклолияти фарҳангӣ, устувор намудани пояҳои асосии ҳештаншиносӣ, хусусияти миллӣ, гиромӣ доштани ин меросҳои маънавии ниёгон фармонҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи инкишофи минбаъдаи санъати Шашмақомхонӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» (12.05.2000); «Дар бораи таъсиси Ансамбли давлатии «Фалак» (16.11.2001) қабул гар-

диданд. Тибқи ин ҳуҷҷатҳо Вазорати фарҳанг, Вазорати маориф, Кумитаи телевизион ва радиои назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, раисони Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳои Суғду Хатлон, шаҳри Душанбе, шаҳру ноҳияҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон муваззаф гардиданд, ки студияҳои мақомсароӣ ва фалаксароёнро таъсис дода, ансамблҳои «Шашмақом» ва «Фалак»-ро аз ҳисоби истеъдодҳои ҷавон ва ҳунармандони варзида пурра намоянд. Инчунин ба Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кумитаи телевизион ва радиои назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Академияи илмҳои Тоҷикистон, Иттифоқи оҳангсозони Тоҷикистон ва Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон супорида шуд, ки омӯзишу таҳқиқи илмӣ «Шашмақом» ва «Фалак»-ро амиктар намуда, таҳрири нави асари панҷҷилдаи «Шашмақом» ва таронаҳои «Фалак»-ро омодаи ҷоп ва оид ба онҳо конференсия ва симпозиумҳо доир намоянд.

Дар натиҷаи фаъолияти пайгиروнаи Вазорати фарҳанг, Кумитаи радио ва телевизион, ҳукуматҳои вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо оид ба амалӣ гардонидани фармону дастурҳои Президент Э.Ш. Раҳмонов дар назди шӯъбаҳои фарҳанги аксарияти онҳо ансамблҳои шашмақомхонӣ, фалаксароӣ ва студияҳои бачагонаи он ансамблҳо таъсис дода шуд.

Бо ташаббуси Вазорати фарҳанг, Кумитаи телевизион ва радио, инчунин Академияи илмҳои Тоҷикистон, Иттифоқи оҳангсозони Тоҷикистон ва бо дастгирии ташкилотҳои байналмилалӣ чандин семинару симпозиумҳо ва фестивалҳо оид ба «Шашмақом» ва «Фалак» баргузор гардид. Чунончи, моҳи майи соли 2002 дар Кохи Ваҳдати шаҳри Душанбе Вазорати фарҳанг дар ҳамкорӣ бо дафтари Шветсария оид ба ҳамкорӣ дар Тоҷикистон, Агентии Шветсария доир ба инкишоф ва ҳамкорӣ фестивали санъати тоҷик «Аржанг»-ро доир намуд, ки он ба санъати мусиқии суннатӣ бахшида буда буд. Моҳи майи соли 2003 дар шаҳри Исфараи вилояти Суғд Симпозиуми байналмилалӣ оид ба санъати шашмақомхонӣ баргузор гардид. Дар он меҳмонон аз ҷумҳуриҳои Осиёи Марказӣ ширкат варзиданд. Ҷиҳати татбиқи фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

хунарпешаи халқии Тоҷикистон, номзади илмҳои санъатшиносӣ Абдували Абдурашидов бо кӯмаку дастгирии Хазианаи Оғохон дар назди Маркази мусиқии суннатии тоҷик «Наво» мактаби хусусии «Шашмақом» - Академияи мақомро таъсис дод. Мақсади асосии он аз тарбияи устодони ҳунари мусиқии «Шашмақом», эҳёи анъанаҳои асили мақомсароии «Устод ва шогирд» иборат мебошад. Ансамблҳои навтаъсиси «Шашмақом» ва «Фалак» дар байни мардум хунарнамоӣ намуда, аз ҷониби онҳо дастгирии пурра ёфта истодаанд. Бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ба муносибати 50-солагии таъсисёбии ансамбли «Шашмақом», он ба номи асосгузори ансамбл Фазлиддин Шаҳобов номгузорӣ шуд. Ва рӯзи 12 майи ҳар сол дар ҷумҳурӣ чун рӯзи «Шашмақом» чашн гирифта мешавад. Дар чашнвораи 12 майи соли 2003 Президенти мамлакат Э.Ш. Раҳмонов ширкат варзида, оид ба тавсеаи санъати шашмақомхонӣ маслиҳатҳои муфид дод. Ба муносибати ин чашн китоби олими маъруфи тоҷик, доктори илмҳои санъатшиносӣ Аслиддин Низомов «Таърих ва назарияи «Шашмақом» ба ҷоп расида, дастраси меҳмонон ва мухлисони ин осори гаронбаҳои миллат гардид.

Барои гиромидошти «Фалак» рӯзҳои 26-28 марти соли 2004 дар пойтахти ҷумҳурӣ нахустин чашнвора-фестивали байналмилалӣ баргузор гардид. Фестивал ва симпозиум бо ибтиқори Вазорати фарҳанг, Институти «Ҷомеаи кушода» - Бунёди мадад ва Маркази «Ҳамкорӣ ва тараққиёт» доир гашта, дар он олимону муҳаққиқон, хунармандони фалаксаро аз манотиқи мухталифи ҷумҳурӣ, кишварҳои Эрон, Афғонистон, Ҳиндустону Қазоқистон, Ўзбекистону Қирғизистон ширкат карданд. Олимону муҳаққиқон дар мавзӯҳои мақоми фалак, иртиботи он ба анъанаҳои бадеию маросимҳои мардумӣ, бо адабиёти шифоӣ ва хаттӣ, мавқеи фалак дар манотиқи гуногуни тоҷикнишин ва ғайраҳо суханронӣ намуданд. Ба шарафи ин мероси миллии ниёгон китоби «Таронаҳои фалак» таҳти назари доктори илмҳои таърих, профессор Аскаралӣ Раҷабов ба нашр расид.

Э.Ш. Раҳмонов аз рӯзҳои аввали сарвари давлати тозаистиклол гардиданаш ба таъмини ҳифзу нигоҳдории ёдгориҳои таърихӣ, эҳёи эъмори онҳо ва тарғиби тамаддуни қадимаи хал-

ки тоҷик таваҷҷӯҳи беандоза зоҳир намуд. Дар ин раванд пас аз Истиқлолияти давлатӣ оид ба таҷлили ҷашнҳои қадимтарин шаҳрҳои тоҷикон Истаравшану Кӯлоб, инчунин ёдгориҳои таърихӣ - Саразму Хулбук чандин фармону қарорҳои Президент ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул гардиданд.

Истаравшан яке аз шаҳрҳои қадимтарини тоҷикон буда, дорои анъанаҳои бойи таърихӣ ва суннатҳои мардумӣ мебошад. Сарчашмаҳои бостоншиносӣ ва хаттӣ ҳикоят аз он мекунанд, ки ин шаҳр аз ҷониби шоҳи ориёинажоди Хаҳоманишиҳо - Куруши Кабир асос гузошта ва он бо номи Курушкада дар олами онвақта маълуми машҳур буд. Ин далели таърихию олимони Юнони қадим Адриан, Куритсий Руф, Марселин, Старбон, Птоломей ва дигарон таъйид намуданд. Соли 329 то солшумории мо шаҳр аз ҷониби лашкари Искандари Мақдунӣ забт карда шуд. Аҳолии ба лашкари Искандар саҳт муқобилият нишон дода, шермардону ватандӯстони он ба исёнҳои зиддимакдунӣ шаҳру навоҳии ин минтақа сарварӣ намуданд. Дар задухурдҳои ин мавзеъ Искандар ва лашкаркаши номии ӯ Кратер саҳт маҷрӯҳ шуданд.

Дар асри VII Уструшанро арабҳо забт мекунанд. Мутобиқи сарчашмаҳои таърихӣ шоҳи Хатлон Сабол баъд аз истилои арабҳо Хатлонзаминро бо лашкару аҳолии зиёд тарк карда, ба Уструшан фирор карда, дар он ҷо муқими шуда, дигар ба Хатлон барнамегардад.

Аз қадимулайём Истаравшан яке аз марказҳои ҳаёти сиёсӣ иқтисодӣ, илму фарҳанг, тичорат маҳсуб шуда, дар он хунармандӣ, аз қабилӣ кандакорӣ, кулолӣ, кордсозӣ, заргарӣ, читгарӣ, оҳангарӣ, наққошӣ, дегрезӣ, собунгарӣ, сӯзанидӯзӣ, тоқидӯзӣ ва дигар хунарҳо хеле тараққӣ карда буд. Кордҳои машҳури соҳти ин шаҳр ҳоло ҳам шӯҳрати ҷаҳонӣ доранд ва он ягона шаҳрест дар Осиёи Марказӣ, ки дар он карнай сохта мешавад. Шаҳри кӯҳна то ба ин рӯз симои асримиёнагии худро нигоҳ дошта, он ба музей – мамнӯъгоҳ шабоҳат дорад. Дар шаҳру ноҳияи он зиёда аз 150 ёдгориҳои таърихию фарҳангӣ мавҷуд аст, ки назирашро дар дигар шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ ҷустан номумкин аст. Истаравшан дар тараққии роҳи савдои Бузурги Абрешим саҳми арзанда гузоштааст. Ба гуфти ҷуғрофидони асри XIII араб

Ибни Ёқут шаҳри Истаравшан дар ҳамон замон яке аз марказҳои калонтарини илмӣ ва фарҳангии Осиёи Марказӣ буд.

Дар асоси фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 феввали соли 2000 «Дар бораи ҷашнгирии 2500-солагии шаҳри Уротеппа (Истаравшан)» Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 4 майи соли 2000 «Дар бораи таҷлили ҷашни 2500-солагии шаҳри Уротеппа (Истаравшан)» қарор қабул намуд. Кумитаи тадорукот таҳти роҳбарии Сарвазири Ҷумҳурии Тоҷикистон О.Ф.Оқилов дар муддати зиёда аз ду сол оид ба таҷлили ҷашни 2500-солагии Истаравшан корҳои зиёди ташкилию ободониро ба сомон расонид. Аз ҷумла, дар шаҳру ноҳия биноҳои зиёди таърихӣ фарҳангӣ аз нав эҳёву эъмор ва таъмиру обод гардонид шуд. Биноҳои нави замонавӣ фарҳангӣ фароғатӣ сохта, ба истифода дода шуд. Қалъаи таърихӣ Муғтеппа аз нав барқарор карда шуд. Гулгашт ва нимпайкараҳои олимону шоирони Истаравшанӣ сохта шуд. Ба муносибати ин ҷашни пуршукӯҳ ҷаласаҳои илмӣ, конференсияву симпозиумҳои ватанию байналмилалӣ, вохӯрию шабнишиниҳои олимону нависандагон бо заҳматкашону зиёиёни шаҳру ноҳияи Истаравшан баргузор гардид. Дар шаҳрҳои Душанбе ва Истаравшан Симпозиуми байналмилалӣ дар мавзӯи «Мақоми Истаравшан дар таърихи тамаддуни халқҳои Осиёи Марказӣ» баргузор гардида, маводҳои он ба забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ ба чоп расиданд. Оид ба мавқеи Истаравшан дар таърихи тоҷикон, олимону адибон, хунармандону аҳли санъат, ёдгориҳои меъморию рассомӣ, таърихӣ канданиҳои фойданоки он садҳо мақола ва чандин китоб ба чоп расиданд.

Бо ташаббуси Президент номи пештараи шаҳр – Истаравшан барқарор гардид.

Рӯзи 10 сентябри соли 2002 ба муносибати 2500-солагии шаҳри Истаравшан ва 11-умин солгарди Истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон намоиши театрикунидашуда бо номи «Субҳи саодат» баргузор шуд. Дар назди ҳамватанон ва меҳмонони хориҷӣ Президенти мамлакат мӯҳтарам Э.Ш. Раҳмонов суханронӣ намуда, таҷлили ин санаи таърихро ба ҳама муборак гуфта, оид ба шукӯҳу шахомат ва мавқеи шаҳри Истаравшан дар сарнавишти миллати тоҷик суханронии пур-

арзиш намуда, иброз дошт, «... ки мардуми сарбаланди Истаравшан чун тамоми халқи кишварамон минбаъд низ барои пешрафти иқтисодиёт, инкишофи фарҳанг ва ҳифз намудани мероси таърихию осори гузаштаҳо ҳиссаи муносиб мегузоранд ...».¹

Бо мақсади таъмини ҳифзи ёдгориҳои таърихию фарҳангӣ, гиромидошти хотираи миллати тоҷик ва дастури Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э.Ш. Раҳмонов 3 июли соли 2002 Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баргузории чашни 2700-солагии шаҳри Кӯлоб» қарор ба тасвиб расонид. Тибқи он чашни 2700-солагии шаҳри Кӯлоб сентябри соли 2005 баргузор мегардид. Зикр бояд намуд, ки рӯзи 30 августи соли 2004 дар вохӯрӣ бо аҳли ҷамоатчигии шаҳри Кӯлоб Э.Ш. Раҳмонов қорҳои анҷомёфтаи чашниро нокифоя ҳисобида, дастур дод, ки чашни он соли 2006 гузаронида шавад.

Тадқиқот ва бозёфтҳои бостоншиносон собит менамоянд, ки Хатлонзамин, аз ҷумла Кӯлоб, таърихи зиёда аз 2600 сол дорад. Хатлон, Хутал ё ки Хуталон дар гузашта яке аз марказҳои сиёсӣ ва фарҳангии ориёинаҷодҳо буда, бо боду ҳаво ва мардумонаш, маҳсусан аспҳои хушзоташ машҳури олам будааст. Ҳатто таърихнигори Юнони Қадим Ариан аз хусуси дар Хатлон аспхушқунии Искандари Мақдуниро ҳикоят кардааст. Дар сарчашмаҳои чинӣ, маҳсусан дар таърихи сулолаи Тан «Тан-Шу» Хатлон бо номи «Ку-то-ло» зикр ёфта, чун сарзамини дорои фарҳанги ғанӣ қаламдод шудааст. Ин сарчашмаҳо ба санъату ҳунари ва фарҳанги зарифу нотакрори мардуми Хатлон баҳои маҳсус додаанд. Ҳатто дар асри 7-уми мелодӣ ҳунари ҳунёгарӣ, овозхонӣ ва арғушти хушхиромони хатлонӣ боиси ҳусну тавачҷӯҳӣ ҳосаи шоҳи Чин гардидааст. Ҳоло на ҳама медонанд, ки ду тан фарзандони асили Хатлонзамин – Катан ва Австан чӣ гуна ба муқобили дастаҳои ҳуношоми Искандари Мақдунӣ ҷангида ҷони ҳешро дар роҳи озодии сарзамин нисор кардаанд. Месазад, ки ба ифтихори онҳо дар маркази шаҳри Кӯлоб ягон кӯча ва хиёбон номгузорӣ шавад.

1. Эмомалӣ Раҳмонов. Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат. Ҷилди 4. Душанбе, Ирфон, 2002, с. 467.

Дар аксарияти маъхазҳои таърихи ба мо расида аз иқтидори ҷангӣ, қалъаҳо, деворҳои мустаҳками мудофиавӣ ва ҷанговарони далери Хатлон сухан гуфта шудааст. Аз ҷумла, соли 725 мелодӣ ҳокими Хуросонии арабҳо Асад ибни Абдуллоҳ дар ин сарзамин шикаст хӯрда, ба Балх фирор мекунад.

Хатлон дар таркиби давлати Сомониён асосан мавзеи пуриқтидор ва соҳибхитӣ будааст. Хатлон дар «Шоҳнома» - и Ҳаким Фирдавӣ низ ҷун сарзамини аҳолиаш аслан эронинаҷод дар радифи сарзаминҳои машҳуру пуриқтидори ҳамон замон зикр ёфтааст. Баъд аз пошхӯрии ин давлат солҳои 1063-1064 мелодӣ Али Арслони Салҷуқӣ ба Хатлон шикаст ворид карда, қалъаи онро ба ҳок яқсон мекунад ва ин ҳоктӯдаҳо то рӯзҳои мо боқӣ мондаанд.

Хатлон дар асрҳои баъдина ба ҳайати давлатҳои Темурӣ, Шайбонӣ ва Манғитӣ шомил шуда, вале ҳамеша мустақилияти ҳешро ҳифз намудааст.

Номи Кӯлоб танҳо дар асри 16 дар рисолаи «Шарафномаи шоҳӣ»-и Ҳофизӣ Таниши Бухорӣ вориди адабиёти ҳатӣ гардидааст. Тибқи гуфтаи Ҳофизӣ Таниш мавзеи Кӯлоб сарсабзу обод, дорои қалъаи бузург буда, шаҳр се дарвоза доштааст. Кӯлоб қадамҷои бисёр бузургону орифони мардумони ориӣ мебошад.

Мардум дар ҳама давраҳои таърихӣ дину имон, расму оин, забон ва анъанаҳои бостонии ориӣ худро то ба ин рӯз покизаю беолоиш ҳифз карда, гузаштаи таърихӣ ва абармардони шӯҳратӣ асотирию воқеии ҳеш, ҷун Ораш, Рустаму Сӯҳроб, Исфандӣ, Спитамен, Шоҳбол, Абуиброҳими Мунтасир, Темурмалик ва дигаронро пос медоранд. Хуб мебуд, ки ба ин қатор номҳои Катан ва Австан низ шомил мешуданд.

Дар гирду атрофи Кӯлоб, аз ҷумла собиқ вилояти Кӯлоб ёдгориҳои зиёди таърихӣ фарҳангӣ мавҷуданд. Ба муносибати ҷашни дар пеш истода ҳоло қорҳои зиёди эҳғарӣ эморӣ, сохтмонию ободонӣ рафта истодааст. То ба ин рӯз дар мақбараи Мир Сайид Али Ҳамадонӣ, қалъаи Кӯлоб, Театри ба номи Саидали Вализода, Қасри фарҳанги ба номи Рустами Абдурахим, мучтамаи 2700- солағӣ, боғи фароғатӣ истироҳатӣ,

меҳмонхонаи шаҳрӣ, биноҳои телевизиону китобхонаи шаҳрӣ ва дигар таъсисоти муҳими иҷтимоию фарҳангӣ корҳои соҳтмонию ободонӣ босуръат пеш рафта истодааст. Мувофиқи нақшаи чорабиниҳо гузаронидани конференсияю симпозиумҳои байналмилалӣ, чопи рисолаю китобҳои илмӣ, қомуси Кӯлоб, гузошта шудани ҳайкали Шамсиддин Шоҳин дар назар аст.

Дар доираи ҷашни 2700-солагии шаҳри Кӯлоб таъмиру тармими пойтахти қадимаи Хатлон - шаҳри Хулбук ва қалъаи он ба нақша гирифта шудааст. Тавре ки маълум аст, қалъаи Хулбук ба асрҳои 9-11 солшумори ҷадид тааллуқ дошта, онро солҳои 1220-1221 лашкари хунхори чингизӣ ба харобӣ расонида ва ҳоло ин харобазори шаҳру қалъа дар мавзеи Қурбоншаҳиди ноҳияи Восеъ боқӣ мондаанд.

Ҳафриётҳои олимону муҳаққиқон собит намуданд, ки қалъаи Хулбук аз Шаҳристон, Арк, Работ ва Қабристон иборат буда, қисми марказии димна масоҳати 70 гектарро ташкил медиҳад. Ҳангоми ҳафриёт аз он биноҳои истиқоматӣ хоҷагӣ, устохонаҳои хунармандони кулолгар, шишагар ва ғайра ёфт шуданд. Қасри Хулбук дар даруни арки шаҳр воқеъ буда, дорои гармидиҳии манзилҳо мебошад. Қаср ороиши мухталиф дошта, аз нақшу нигори ҳандасию набототӣ ва китобӣ иборат аст. Нигоришоту рангубори он то ҳоло маҳфуз буда, онҳо аз рангҳои сурх ва нилобӣ танзим ёфта, хеле назаррабо муззайян шуда, аз завқи баланди хунармандони он замон гувоҳӣ медиҳанд. Қаср аз хиштҳои пухта сохта шуда, фарши хонаҳо «паркетвор» ҷида шудааст. Аз Хулбук миқдори зиёди зарфҳои биринҷӣ, сафолию шишагӣ, инчунин донаҳои шатранҷ аз устухонҳои фил, ҷароғҳои сиёҳ ва дигар ёдгориҳои таърихӣ ёфт шудаанд. Қабристони Хулбук дар канори ғарбии димна ҷойгир буда, он аз сағонаҳо иборат аст ва қабрҳо аз хишти пухта сохта шудаанд. Қасри Хулбук борҳо тармим шуда, вале бар асари хучуми аҷнабиён ва муноқишаҳои дохилӣ боз хароб гардидааст.

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, хоса Президенти мамлакат Э.Ш. Раҳмонов ба ин ёдгории таърихӣ ниёгон тавачҷӯӣ беандоза зоҳир намуданд. Ҷиҳати эҳёю зъмор, истифодаи самараноки он барои таблиғи мероси фарҳанги гузаштаи халқи

точик ва тарбияи мардуму ҷавонон дар рӯҳияи ҳештаншиносӣ 4 июли соли 2002 Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи таъсиси мамнӯъгоҳи таърихиву фарҳангии Хулбук» қарор ба тасвиб расонид. Тибқи ин қарор қалъаи Хулбук мамнӯъгоҳи таърихиву фарҳангӣ эълон гардид. Қарор Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон, Академияи илмҳои Тоҷикистон, Кумитаи заминсозии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин раисони вилояти Хатлон ва ноҳияи Восеъро муваззаф намуд, ки тамоми шароитҳоро чихати тармиму таъмир ва фаъолияти доимии мамнӯъгоҳи таърихиву фарҳангии Хулбук фароҳам оваранд. Сохтмони ҳар гуна иншоот дар Қалъаи Хулбук манъ карда шуд. Дар баробари он Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон, Академияи илмҳои Тоҷикистон ва Раиси вилояти Хатлонро вазифадор намуд, ки дар муддати муайяншуда, лоиҳаи Низомнома, чадвали штатӣ ва захираҳои моддию техникаи мамнӯъгоҳро таҳия намуда, барои тасдиқ ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод намоянд. Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон 31.03.2003 ин ҳуҷҷатҳоро бо қарори худ ба тасвиб расонид ва маъмурияти мамнӯъгоҳи таърихиву фарҳангии Хулбук ба фаъолият шурӯъ намуда, корҳои зиёдеро ба сомон расонида истодааст.

Ҳоло дар доираи чашни 2700-солагии шаҳри Кӯлоб корҳои таъмиру тармим ва ҳафриёти дар қалъаи Хулбук суръати тоза пайдо карда, барқарорсозии дарвозаи таърихии қалъа, панҷарагирии атрофи он, инчунин ҳаффорию бозёфти ёдгориҳои таърихӣ босуръат идома доранд. Бо итмоми корҳои нақшавии чашни 2700-солагии шаҳри Кӯлоб ва Қалъаи Хулбук он ба маркази илмию фарҳангӣ ва саёҳии ҷумҳуриявӣ ва ҷаҳонӣ табдил хоҳад ёфт.

Дигар аз ёдгориҳои қадимаи тоҷикон, ки мавриди таваҷҷӯҳи Президент қарор гирифт, эҳёву эъмори ёдгориҳои таърихиву фарҳангии Саразми ноҳияи Панҷакенти вилояти Суғд мебошад.

Саразм чун ёдгориҳои таърихиву фарҳангӣ таърихи 5500 сола дошта, пайдоиши он ба асри биринҷӣ (4-2 то мелод) рост меояд. Масоҳати он 90 гектарро ташкил медиҳад. Дар натиҷаи

хафриёти олимону муҳаққиқон то ба ин рӯз 4 бино ва 10 хандақи он ошкор шудааст. Деворҳои Саразм аз хишти хом ва пухта сохта шуда, бинои сеюми он барои омӯзиши таърихи санъати меъмории мо аҳамияти махсус дорад. Фарши хонаҳо оташдони мудаввар дошта, долону даромадгоҳ аз хонаҳо ба ҳавлӣ мебароянд. Ҳавлиҳо барои партовҳо хандақ дошта, аз дохили онҳо асбоби рӯзгор ва осори таърихию фарҳангӣ ёфт шуданд. Дар он ибодатгоҳ низ мавҷуд аст. Дар Саразм чаҳор давраи ҳаёт бо номҳои ёдгориҳои Саразми 1, 2, 3 ва 4 маълум гардидааст.

Дар байни аҳолии Саразм сохти авлодӣ ҳукмрон будааст. Ва аҳолии он асосан бо деҳқонӣ, чорводорӣ, моҳигирӣ, кулолгарӣ, шикор, косибӣ ва маъдангудозӣ шуғл меварзидаанд. Пӯшоку палоси онҳо аз пашму пӯст таҳия мешудааст.

Сокинони Саразам бо кишварҳои халиҷи Форс, баҳри Арал, дарёи Хинд ва Бадахшон робитаҳои тичоратӣ фарҳангӣ доштаанд. Тадқиқоти археологӣ собит намуданд, ки Саразм яке аз қадимтарин шаҳрҳои фалоти Мовароуннаҳр буда ва бозёфтҳои таърихию фарҳангии он шаҳодат медиҳанд, ки аҷдодони мо дар гузашта дорои фарҳанги волои мутараққӣ будаанд.

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аҳамияти миллии ин ёдгории таърихию фарҳангиро ба инобат гирифта, 21 сентябри соли 2000 «Дар бораи ташкил намудани мамнӯъгоҳи таърихиву бостоншиносии Саразм» қарор қабул намуд. Мувофиқи ин қарор мавзеи Саразм мамнӯъгоҳи таърихиву бостоншиносӣ эълон шуда, Низомнома, раёсату кормандони он тасдиқ гардид. Дар ҳудуди мамнӯъгоҳ сохтани ҳама гуна иншоот манъ карда шуд. Ҳоло олимони Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва роҳбарияти мамнӯъгоҳ корҳои хафриётиро пеш бурда, асрори дигари Саразмо кашф карда истодаанд. Бо боварии комил гуфтан мумкин аст, ки ин ёдгории таърихию фарҳангии миллии оянда ба маркази сайёҳии чаҳонӣ табдил хоҳад ёфт.

Бо дастуру ҳидоятҳои Президент Э.Ш. Раҳмонов бисёр ёдгориҳои дигари таърихию фарҳангии гузашта, аз ҷумлаи мақбараи Рӯдакӣ, Хоча Машҳад, Мавлоно Тоҷиддини Кулакӣ,

Шайх Муслихиддин, мазори Ҳазрати Султон ва ғайра аз нав эҳёю эъмор гардиданд. Чунин корҳо дар тамоми ҷумҳурӣ ҳоло ҳам идома доранд.

КАФИЛИ РУШДИ ФАРҲАНГИ МУОСИР

Тавре ки дар аввал гуфтем, сиёсати такмили фарҳанги кишвар дар шароити Истиқлолияти давлатӣ аз ҷониби Президенти мамлакат Э.Ш. Раҳмонов муайян гардид. Ва ин сиёсат ба рушди арзишҳои нави маънавӣ, ташаккули тафаккури созандагӣю бунёдкорӣю мардум, такмили хувияти миллий, пояндагӣю сулҳу ваҳдати сокинони кишвар мусоидат намуд. Раванди минбаъдаи ин сиёсат собит намуд, ки дар асоси заминаҳои мероси гузаштаю ҳозира, дастовардҳои илму фарҳанги муосир ва бо истифода аз тамаддуни ҷаҳонӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон тавонист дар зиёда аз даҳ соли соҳибхитиёрӣ истиқлолияти фарҳангии худро таъмин намояд.

Таҳти сарпарастӣю ҳидоятҳои Президент тамоми соҳаҳои фарҳанги муосир аз бӯҳрони маънавӣ пай дар пай берун омада, рӯ ба такмил ва рушду нумӯ ниҳод. Имрӯзҳо кормандони соҳаҳои фаъолияти эҷодӣ, аз ҷумла адабиёт, театр, санъати мусиқӣю рассомӣ, мучассамасозӣ дар ҷустуҷӯҳои нави эҷодианд.

Дар доираи ин сиёсат дар Ҷумҳурии Тоҷикистон арзишҳои нави сиёсӣю маънавӣ тавлид гашта, хазинаи моддӣю маънавияи мардумро дар шароити нави таърихӣ ғанӣ гардонида, ба муттаҳидию ваҳдати миллати тоҷик мусоидат намуд. Дар Паёми худ ба вакилони Маҷлиси намояндагон ва аъзоёни Маҷлиси миллии Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27 апрели соли 2000 Э.Ш. Раҳмонов нақши волои фарҳангро дар бунёдкорӣю арзёбӣ намуда, таъкид кард, ки «**Халқи тоҷик анъана ва суннатҳои неки ниёгонӣю худро идома дода, пайваста кӯшиш менамояд, ки хазинаи тамаддуни башариро бо арзишҳои нави маънавӣ ғанӣ гардонад**».¹

1. Эмомалӣ Раҳмонов. Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат. Ҷилди 3. Душанбе, Ирфон, 2002, с. 370.

Дар самти сиёсати пешгирифтаи худ Э.Ш. Раҳмонов қадамҳои пайдарпайи устуворона мегузорад. Дар даврае, ки сипарӣ гашт, қонунҳои Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, фармону қарорҳо, амру дастурҳои Президент ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон содир шудаанд, ки ба пешравии фарҳанги муосири тоҷик мусоидат намуданд.

Яке аз ҳуччатҳои муҳиме, ки дар рушди фарҳанг мавқеи муҳимтаринро ифода намуд, ин қабули Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фарҳанг» буд. Зикр бояд намуд, ки ноустувории сиёсӣ иҷтимоӣ ва ҷанги шаҳрвандӣ имконият надод, ки дар вақташ ин қонун қабул гардад. Хушбахтона, бо дастури кӯшишҳои Президент 13 декабри соли 1997 Қонун «Дар бораи фарҳанг» аз ҷониби Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба тасвиб расид ва мавриди иҷро қарор гирифт. Ин Қонун аз 36 модда иборат буда, тамоми самтҳои фаъолияти фарҳангиро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон фаро гирифтааст. Қонун сиёсати имрӯзаи давлатро дар соҳаҳои мухталифи фарҳанг, аз ҷумла таъмину ҳимояи ҳуқуқи конститусионии шаҳрвандон, фаъолияти озодии фарҳангӣ, принципҳои танзими ҳуқуқи иттиҳодияҳо, ташкилотҳои эҷодӣ ва дигар самтҳои инкишофи фарҳангро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мушаххасан муайян намудааст. Зикр бояд намуд, ки Президент ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон мавқеи фарҳангро дар тақомули ҷомеаи ҳуқуқбунёду дунявӣ ва тарбияи насли наврас ба инобат гирифта, ба ин қонун аз 25 сентябри соли 2003 тағйирот ворид намуда ба Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон дастур доданд, ки Консепсияи нави рушди фарҳанги ҷумҳуриро таҳия намояд. Бадин мақсад рӯзҳои 12-13 апрели соли 2004 «мизи мудаваар» дар мавзӯи «Масъалаҳои лоиҳасозӣ ва таҳияи рушди фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон» баргузор гардид. Дар он мутахассисон ширкат карда, пешниҳодҳои муфид ироа намуданд. Ҳоло дар Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон кор оид ба танзими консепсияи нави рафта истодааст.

Дар асоси ин ҳуччати тақдирсоз дар ҷумҳурӣ ҷиҳати рушду нумӯи фарҳанги миллию мардумӣ чандин қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул гардиданд. Аз ҷумла 27 декабри соли 1997 Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи

«Масъалаҳои Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон» қарор қабул намуд. Тибқи ин қарор Низомнома, сохтор ва Нақшаи идоракунии нави Вазорати фарҳанг тасдиқ гардид ва он ба шароити иқтисоди бозор мутобиқ карда шуд.

Ҷиҳати татбиқи сиёсати пешгирифтаи Президент Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон ба гузаронидани чорабиниҳои мухталифи фарҳангӣ иқдом намуд. Яке аз муҳимтарини онҳо ин гузаронидани фестивал - озмунҳои «Парасту», «Андалеб» ва «Наврӯз» мебошанд.

Гузаронидани фестивал-озмуни ҷумҳуриявии театрҳои касбӣ «Парасту» дар давраи истиклолияти давлатии ҷумҳурӣ ба ҳукми анъана даромадааст. Ба ҳамаи мушкилиҳои иҷтимоӣ иқтисодӣ нигоҳ накарда пас аз истиклолият то ба ин рӯз дар ҷумҳурӣ панҷ фестивал-озмуни ҷумҳуриявии театрҳои касбӣ «Парасту» гузаронида шудааст. Мувофиқи баҳои коршиносон ин фестивал-озмунҳо аз якдигар ба кулӣ фарқ мекунанд ва сол то сол санъати касбии хунармандон рӯ ба пешравӣ доранд. Фестивал-озмуни ҷумҳуриявии театрҳои касбӣ «Парасту-1993» ва «Парасту-2003»-ро мисол меорем. Соли 1993, ки кишвар ҳанӯз дар оташи ҷангу кашмакашиҳои бемаънӣ буд, фестивал-озмуни театрҳои касбӣ баргузор гардид ва он ба иди ҳақиқии санъат мубаддал гашт. Асари ба сахна гузоштаи театри давлатии ҷавонон «Сафармаҳсум» (муаллиф Ато Ҳамдам) ба гирифтани Гран-При ва баъди чанде дар озмуни байналмилалӣ «Наврӯз-93» дар шаҳри Ашқобод сазовори ҷои аввал гашт. Баъди бозгашт ба Ватан Э.Ш.Раҳмонов офарандагони спектаклро ба ҳузур пазируфт ва сӯҳбати хоса орошт. Даре нагузашта бо фармони сарвари давлат панҷ нафар иштирокчиёни ин намоишнома сазовори унвонҳои фахрӣ гаштанд. «Парасту-2003» низ хотирмон гузашт. Дар он 16 театрҳои касбӣ, бачагона ва театр-студияҳо ширкат намуда, зиёда аз 18 намоишнома манзури мухлисонро тамошобинони пойтахт гардиданд. Гран-При ва ҷои аввалро намоишномаи «Найрангҳои Абдуи Хучандӣ» аз рӯи песаи Ж.Б. Молйер «Найрангҳои Скопен» - и Театри мазҳакавии мусиқии ба номи К. Хучандии шаҳри Хучанд дар таҳияи Барзу Абдураззоқов гирифт.

Баргузории фестивал-озмунҳои ҷумҳуриявии телевизионии «Андалеб» (қаблан бо номҳои «Бӯстон» ва «Ганчина») ба яке аз чорабиниҳои муҳиму хотирмони давраи истиқлолият табдил ёфтааст. То ба ин рӯз дар ҷумҳурӣ чандин чунин фестивал-озмунҳо баргузор гардиданд. Давраи аввали фестивал-озмун дар ноҳияҳо ва маркази вилоятҳо баргузор шуда, ба иди ҳақиқии ҳунар табдил меёбанд. Ғолибон дар давраи дуюм дар пойтахт ҳунари худро ба тамошобинон пешкаш менамоянд. «Андалеб – 2001» бо шукӯҳу шаҳомати махсус баргузор гардид, дар барномаҳои консерти ва намоишномаҳои театрҳои халқӣ истиқлолияти яқпорчагии Тоҷикистон, ифтихори миллӣ, ватандӯстӣ, сулҳу ваҳдат, дастовардҳои 10-соли Истиқлолияти давлатӣ тараннум ёфтанд. Ба ифтихори 10-солагии истиқлолият дар доираи ин чорабинии фарҳангӣ намоиши ҳунароҳои мардумӣ ва дастовардҳои истиқлолият гузаронида шуд. Ба ғолибони шаҳру ноҳияҳои Кӯлоб, Вахш, Конибодом, Ҳисор, Рӯдакӣ, Тоҷикобод ва Исфара ҷоизаи ҳафт ахтарон ва мукофотҳо супорида шуд.

Баргузории фестивал-озмуни «Андалеб – 2004» ба истиқболи 13-умин солгарди Истиқлолияти давлатии Тоҷикистон ва 2700-солагии шаҳри Кӯлоб яке аз рӯйдодҳои муҳими фарҳангии ин сол маҳсуб мешуд. Ин фестивал-озмун моҳи августи соли 2004 дар шаҳри Кӯлоб оғоз ёфт. Ҳунарнамоии санъаткорони халқии шаҳру ноҳияҳои Кӯлоб, Панҷакент, Сино, Ваҳдат, Ҳисор, Вахш, Данғара ва Зафаробод мақбули тамошобинону ҳакамон гардида, сазовори ҷоизаҳои фестивал-озмун гардиданд. Ҷамъбасти фестивал-озмун собит намуд, ки дар ин чорабинӣ зиёда аз садҳо ҳазор шаҳрвандон ширкат дошта, ба пешравии фаъолияти муассисаҳои фарҳангӣ ва тарбияи маънавии мардуми кишвар мусоидат намуд.

Барои густаришу таҳкими дӯстӣ, сулҳу ваҳдат, баҳрабардорӣ аз таҷрибаи фарҳанги яқдигар дар ҷумҳурӣ доир намудани рӯзҳои фарҳангӣ ба ҳукми анъана даромада истодааст. Дар чанд соли охир рӯзҳои фарҳангии тарафайни вилоятҳои Хатлон, Сугд, вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, водии Рашт баргузор шуд. Дар ин рӯзҳо намояндагони вилоятҳо ва водихо меҳмони яқдигар шуда, мардум боифтихор иброз меоштанд,

ки маҳз сийёсати фарҳангии имрӯзаи сарвари давлат ба мамлакат сулҳу ваҳдат оварда, дӯстиро таҳким бахшиду халқро ба ҳештаншиносию ватанпарастӣ ҳидоят намуд.

Бо мақсади густариши санъати миллӣ ва таҳкими роби-таҳои эҷодӣ дар байни театрҳои кишварҳои Осиёи Марказӣ Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон 10 майи соли 2003 «Дар бораи гузаронидани фестивали байналмилалӣ театрҳои кишварҳои Осиёи Марказӣ «Наврӯз-2003» қарор қабул намуд. Тибқи ин қарор 16-22 июни соли 2003 дар шаҳри Душанбе фестивали мазкур баргузор гардид. Дар он санъаткорон аз Ҷумҳуриҳои Эрон, Ёзбекистон, Қирғизистон, Ҳиндустон ширкат варзида, ҳунарнамоӣ намуданд. Намоишҳои ҳунармандони эронӣ, узбекӣ, ҳиндӣ аз ҷониби ҳаводорони санъати театрии ва тамошобинони тоҷик хуш пазируфта шуд. Фестивал ба дӯстии халқҳо ва худшиносии миллӣ мусоидат намуд.

Рӯзҳои 4-5 октябри соли 2003 Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон, Консерваторияи миллии Тоҷикистон, Комиссияи миллӣ оид ба корҳои ЮНЕСКО дар Тоҷикистон фестивал-озмуни ҷумҳуриявӣ сурудҳои бачагонро таҳти унвони «Кишвари азизам – Тоҷикистон» баргузор намуданд. Дар фестивал-озмун бачагону наврасон аз тамоми ғӯшаю канори ҷумҳурӣ ширкат варзида, бо сурудҳои ватандӯстонаю ватанпарастона ва ҳештаншиносӣ хотири тамошобинонро шод гардониданд. Дар ҷамъбасти фестивал-озмун ба ғолибон мукофотҳо супорида, концерти хотимаӣ баргузор гардид. Мақсади асосии фестивал-озмун аз кашф намудани дурдонаҳои ҷавони санъати тоҷик иборат буд.

Муассисаҳои театрии ва концертӣ дар давраи Истиқлолияти давлатӣ дар тарбияи мардум ва ваҳдати миллӣ корҳои шоистаро анҷом доданд. Дар ин муддат театрҳо фаъолияти худро густариш бахшида, ба эҷод намудан ва рӯи сахна овардани асарҳои нав машғул гардида, кӯшиш намуданд, ки ба тамошобинон асарҳои нави пурмазмунӣ баландғояи ватанпарастӣ ва ҳештаншиносиро пешкаш намоянд. Рӯи сахна омадану пешкаши тамошобинон гардидани асарҳои навини Бароталӣ Абдураҳмонов «Искандари Мақдунӣ», Меҳмон Бахтӣ «Шоҳ Исмоили Сомонӣ», Нур Табаров «Паёми Зардушт», операи Талаб Сатторов «Рустам ва Сӯҳроб»,

Атохон Сайфуллоев «Хуршедсавор» ва ғайра шавоҳиди ин гуфтаҳоянд. Зикр бояд намуд, ки дар баргузориҳои ин чорабиниҳои Президенти мамлакат Э.Ш. Раҳмонов шахсан ширкат намуда, ба офарандагон ва хунармандон аҳсанҳо гуфта, таклифу пешниҳодҳои муфид ироа доштанд. Ҳоло Шӯрои драмнависони Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон тасмим гирифтааст, ки нашри «Антологияи драматургияи тоҷик»-ро оғоз намояд. Театрҳои вилоятҳо, шаҳру ноҳияҳо низ дар татбиқи сиёсати фарҳангии Президент ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон саҳми арзанда гузошта истодаанд. Онҳо то ба ин рӯз бо чандин барномаҳои рангоранг дар пойтахти ҷумҳурӣ баромад намуда, дар фестивал-озмунҳои ватанию хориҷӣ ширкат варзиданд.

Дар баробари ин бо дастури Президент маблағҳои зиёд барои тармиму таъмири театрҳои пойтахт, вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо ҷудо гардид. Ҳоло аксарияти онҳо аз нав таъмир гардидаанд. Мисоли инро мо дар Театри давлатии академии драмативии ба номи А.Лохутӣ мебинем, ки баъди таъмири тармим рӯзи 20 март соли 2004 аз нав ифтитоҳ шуд ва дар он воҳӯрии Президенти кишвар Э.Ш. Раҳмонов бо зиёиёни мамлакат баргузор гардид. Таъмири тармими театрҳои ба номи С. Айнӣ, В. Маяковский, М. Воҳидов ва Театри лӯхтак зина ба зина сурат хоҳанд гирифт.

Дастаҳои хунарии филармонияи давлатӣ ва ансамблҳои тарона ва рақси вилоятҳо, шаҳру ноҳияҳо низ фаъолияти худро рӯз то рӯз беҳтар гардонидани истодаанд. Ансамблҳои филармонияи давлатӣ, аз ҷумла «Гулшан», «Сомониён», «Зебо», «Ҷаҳоннор», «Дарё», «Ганҷина» репертуари худро аз ҳисоби сурудҳои ватанпарастӣ хештаншиносӣ ғанӣ гардонидани, дар гузаронидани концертҳои давлатию оммавӣ фаъолона иштирок менамоянд. Концертҳои онҳо аз ҷониби муҳлисон хуб пазируфта шуда, баъзе аз номерҳо ба барномаҳои консертии ҳукуматӣ дохил гардидаанд. Дар ин давра дар «Ҷоҳи Борбад» ва дигар залҳои консерти хунармандони варзидаи ҷумҳурӣ бо унвони «Ватанам Тоҷикистон» баргузор шуд. Дар ин концертҳо Зафар Нозимов, Ҷӯрабек Муродов, Ҷамшед Исмоилов, Муродбек Насриддинов, Сурайё Қосимова, Файзали Ҳасанов, Парвина

Шукруллоева ва дигарон хунарнамоӣ намуданд. Барои посдоштани хотири хунармандони зинданом дар ҷумҳурӣ чандин озмунҳо аз ҷониби Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон гузаронида шуд.

Ҷиҳати ба танзим даровардани консертҳо ва сафарҳои хунари бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 04.07.2002 муассисаи давлатии сафарию хунарии «Базморо» таъсис дода шуд. То ба ин рӯз «Базморо» чандин сафарҳои хунарии дастаҳои консертӣ ва хунармандони ватанию хоричиро ташкил намудааст. Аз ҷумла, дар чор моҳи соли 2004 консерти хунармандони машҳур Андӣ, Авраам Руссо ва дигаронро ташкил намуд.

Дар ин давра ба ташкили театр ва дастаҳои хунарии нав аҳамият дода шуд. Бо мақсади рушди санъат театри ва тарбияи маънавии ҷомеа бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 25 октябри соли 2003 дар ноҳияи Данғараи вилояти Хатлон театри ҷумҳуриявии мусиқӣ-драмавӣ таъсис дода шуд. Театри тамошобини навраси шаҳри Хучанд бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 марти соли 2004 ба театри давлатии ҷавонон табдил дода шуд. Бо дастури Президент ва дастгирии Ҳукумати ноҳияи Тоҷикобод ва Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон дар заминаи дастаи хунарии ҳонаи маданияти ба номи И.Кобулиев ансамбли тарона ва рақси халқии «Баёзи кӯҳистон» ташкил карда шуд. Ин ансамбл 14-19 майи соли 2003 дар фестивали байналмилалӣ «Баҳори Бойсун»-и Ҷумҳурии Ўзбекистон ширкат варзида, дар байни 18 давлат сазовори ҷоизаи аввал ва дипломи махсуси фестивал гардид. Ҷунин ансамблҳои нав дар пойтахт ва дигар шаҳру ноҳияҳо, вазоратҳо ва корхонаҳои саноатӣ таъсис ёфтанд.

Барои баланд бардоштани санъати овозхонии касбӣ ду қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба тасвиб расиданд, яке аз 4 июли соли 2002 «Дар бораи баргузории фестивали ҷумҳуриявии овозхонҳои касбӣ», дигаре аз 5 июни соли 2002 «Дар бораи гузаронидани фестивал-озмуни ҷумҳуриявии эҷодиёти халқ «Садои кӯҳистон». Тибқи қарори аввал ба мақсади рушди санъати овозхонҳои касбӣ ва дарёфти истеъдодҳои нав 10-14 майи соли 2003 дар шаҳри Душанбе фестивал-озмуни ҷумҳуриявӣ

баргузор гардид. Дар он хунармандон аз тамоми гӯшаю канорҳои чумхурӣ ширкат варзида, санъати худро пешкаши тамошобинон намуданд. Аз ҷониби ҳакамон бисёр истеъдодҳои ҷавони овозхон кашф гардид ва барои кор ба ансамблҳои филармонияи давлатӣ даъват шуданд.

Фестивал-озмуни чумхуриявӣ эҷодиёти халқ «Садои кӯҳистон» ба муносибати 10-солагии Иҷлосияи 16-уми Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва «Соли байналмилалӣ кӯҳ» доир гардид. Ин чорабинии фарҳангӣ 6-10 августи соли 2002 дар маркази Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон - шаҳри Хоруғ баргузор шуд. Дар он хунармандон аз вилоятҳои Суғду Хатлон, водихои Ҳисору Рашт, шаҳри Душанбе ва Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон ширкат варзиданд. Фестивал-озмун ба иди ҳақиқии дӯстию бародарӣ, ватандӯстию ватанпарастӣ, ваҳдату ҳештаншиносии мардуми тоҷик табдил ёфт.

Барои рушди санъати эстрадаӣ ва кашфи истеъдодҳои ҷавони ин намуди ҳунар 19 майи соли 2003 Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баргузории фестивал-озмуни чумхуриявӣ хунармандони эстрада» нашр шуд. Қиҳати татбиқи ин фармон Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон 4 августи соли 2003 «Дар бораи гузаронидани Фестивал-озмуни чумхуриявӣ хунармандони эстрада» қарор қабул намуд. Тибқи ин қарор аз 21 то 25 июли соли 2004 дар шаҳри Душанбе фестивал-озмун баргузор гардид. Дар вилоятҳо, шаҳру ноҳияҳо давраи аввали фестивал-озмун барои муайян намудани ғолибон гузашт. Рӯзи 25 июл дар толори филармонияи давлатӣ натиҷаи фестивал-озмун ҷамъбаст гардида, ғолибон бо ҷоизаҳо тақдир карда шуданд.

Театрҳои касбӣ, халқӣ, ансамблҳои мардумӣ ва гурӯҳҳои консертӣ дар ин давра фаъолияти худро тақвият бахшида ба кишварҳои хориҷӣ сафарҳои ҳунари анҷом дода, дар фестивалу конкурсҳои мухталиф ширкат варзида, обрӯ ва эътибори кишварро баланд бардошта, сазовори ҷоизаҳо гардиданд.

Аз ҷумла, хунармандони театри давлатии академии опера ва балети ба номи С.Айнӣ аз соли 1997 то ба ин рӯз дар зиёда аз 6 озмуну фестивалҳои байналмилалӣ ва рӯзҳои фарҳангӣ ширкат варзидаанд. Масалан, моҳи ноябри соли 1998 гурӯҳи

овозхонон ва хори театр дар фестивали Анқараи Ҷумҳурии Туркия ширкат карда, дар байни 36 давлат ҷойи дуҷумро ишғол намуданд. Солисти театр М.Достиев моҳи апрели соли 2003 дар фестивали «Баҳори апрел» - и Ҷумҳурии халқӣ-демократии Корея ширкат карда, дар байни ҳунармандони 55 давлати дунё сазовори ҷойи аввал ва «Ҷоми тилло» гардид. Соли 2001 роҳбари бадеии ансамбли «Сомон», ҳунарпешаи халқии Тоҷикистон Қурбоналӣ Раҳмонов низ дар ин фестивал соҳиби «Ҷоми тилло» шуда буд. Ҳунармандони театр инчунин дар ҷашнвораҳои фарҳангӣ ба муносибати 1100-солагии Давлати Сомониён дар Санкт-Петербург, Рӯзҳои фарҳангии тоҷик дар шаҳри Москва ва Ҷумҳурии Ўзбекистон бо барномаҳои консерти баромад намуданд.

Яке аз театрҳои собикадору қадимаи тоҷик театри давлатии академӣ-драмавии ба номи Лоҳутӣ дар ин давра ба ҳамаи мушкилиҳо нигоҳ накарда, ҳаياتи эҷодии худро ҳифз намуда, дар такмили санъати касбии тоҷик саҳми арзанда гузошт. Театр дар солҳои Истиқлолияти давлатӣ ба чандин кишварҳои хориҷӣ ва шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ сафарҳои ҳунари анҷом дода, мавриди таҳсину офарини тамошобинон гардид. Аз ҷумла, ҳаياتи ҳунармандони театр дар чандин фестивалҳои Эрон, Туркманистон, Федератсияи Русия, Ҷумҳурии Ўзбекистон, Ҷумҳурии Қирғизистон ширкат карда, сазовори ҷоизаҳо гардид. Дар солҳои охир ҳунармандони театр якҷанд асарҳои навро рӯи сахна оварданд.

Театри давлатии русии ба номи В.Маяковский дар панҷ ҷорабиниҳои фарҳангии хориҷӣ ширкат карда, сазовори диплому ҷоизаҳо гардидааст. Масалан, баромади ҳунармандони театр дар фестивали театрҳои драмавии русии мамлакатҳои узви Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил ва давлатҳои соҳили баҳри Балтика, апрели соли 2001 хотирмон буд. Театр 15-29 апрели соли 2004 ба шаҳри Тулаи Федератсияи Россия сафар намуда, дар он ҷо муддати ду ҳафта ҳунарнамоӣ карда, аз ҷониби тамошобинони сершумор хуш пазируфта шуд.

Театри давлатии ҷавонони Тоҷикистон ба номи М. Воҳидов ва Театри давлатии Лӯхтак низ дар ин самт корҳои зиёдеро ба

сомон расонид. Масалан, Театри давлатии ҷавонони Тоҷикистон ба номи М. Воҳидов дар бисёр шаҳрҳои Ҷумҳурии Ислонии Эрон, Туркменистон, Қирғизистон сафарҳои ҳунари анҷом дода, чандин асарҳоро пешкаши тамошобинон намуд. Театри давлатии Лӯхтак аз имкониятҳои истифода бурда, дар кишварҳои Покистон, Италия, Эрон ва Туркия ҳунари худро намоиш дод. Театр сентябри соли 2004 дар озмуни байналмилалӣ театрҳои «Арӯсақ»-и Техрон ширкат карда, дар байни 18 давлати иштирокдор соҳиби ҷои асосӣ гардид.

Театри мусиқӣ-мазҳакавӣ ба номи Камоли Хучандӣ ва театри ба номи С.Вализода дар солҳои охир фаъолияти худро густурда, дар чандин фестивалу озмуни ҷумҳуриявӣ ва хориҷӣ иштирок карда, сазовори ҷоизаҳо гардидаанд. Масалан, театри мусиқӣ-мазҳакавӣ ба номи Камоли Хучандӣ дар фестивалҳои шаҳрҳои Тошкенту Бишкек бо муваффақият баромад намуд.

Театр дар шаҳри Бишкек соли 2000 бо спектакли «Шапарак хоб дид» баромад намуда, сазовори ҷойи аввал гардид ва аз ҷониби ҳакамон беҳтарин Театри Осиёи Марказӣ эълон шудааст. Театри мусиқӣ-мазҳакавӣ ба номи С.Вализода дар фестивали Эронзамин бо асари «Мири Кабир»-и М.Ғойиб баромад намуда, муҳаббату самимияти тамошобинонро сазовор гашт.

Театр-студияи Аҳорун низ фаъолияти худро тавсеа дода, то ин дам дар Федератсияи Россия, Ҷумҳурии Эрон чандин сафарҳои ҳунари анҷом додааст. Театрҳои шаҳрҳои Қўрғонтеппа, Исфара ва ноҳияи Спитамен пурсамар фаъолият карда истодаанд. Инчунин дар ин давра ҳунармандони тоҷик ва ансамблҳои касбию халқии «Сомон», «Ганчина», «Лола», ноҳияҳои Данғара, Қумсангир, Кубодиён, Ҷомӣ, Тоҷикобод, гурӯҳи хурдсолони «Лола», «Ҷаҳоноро» ва дигарон ба Покистон, Туркия, Полша, Эрон, Ироқ, Ўзбекистон, Амолоти Муттаҳиди Араб, Ҷумҳурии халқӣ-демократии Корея сафарҳои ҳунари анҷом дода, шарафи санъати тоҷикро ҳимоя намуданд. Дар ин самт хизмати ҳунармандон Ҷ.Муродов, М.Достиев, Ҷ.Исмоилов, Д.Холов, Ф.Ҳасанов, К.Ҷураева, Қ.Раҳмонов, С.Қосимова, А.Шодиев, Б.Неъматов, Д.Алимаев ва дигарон хеле пурарзиш аст.

Масъалаи беҳтар намудани вазъи китобхонаҳо ва нашри китобҳо низ дар мадди назари Президент ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор дорад. Ин соҳаи муҳими тарбияи маънавии мардум дар давраи бесарусомониҳо ва ҷанги шаҳрвандӣ хеле коста гардида, дар баъзе шаҳру ноҳияҳо ба нестӣ расида буд. Барои ҷоннок намудани фаъолияти соҳа дар солҳои охир чораҳои ҷиддӣ андешида шуд. Аз ҷумла, 6 феввали соли 2003 Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон лоиҳаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистонро «Дар бораи фаъолияти китобдорӣ» маъқул дониста, барои баррасӣ ба Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод намуд ва он 01.08.03 тасдиқи худро ёфт. Ин қонун аз 8 бобу 26 модда иборат буда, дар он асосҳои ҳуқуқии созимондӣ, ҳифз ва рушди фаъолияти китобдорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мушаххасан муайян гардидааст. Дар он муносибатҳои ҷамъиятӣ оид ба татбиқи амалии ҳуқуқу озодихон конститусионии шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ дар мавридҳои ҷустуҷӯ ва дарёфти иттилоот, истифодаи китобхонаҳо, роҳҳои дарёфти дастовардҳои илмию фарҳангии ҷаҳонӣ милли инъикос ёфтаанд.

Нақши беҳамтои китобхонаҳоро дар тарбияи маънавии сокинони мамлакат, рушду такомули илму фарҳанг, ҳифзу тарғиби мероси милли ва умумибашарию ба эътибор гирифта, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон 14 августи соли 2003 «Дар бораи беҳтар намудани вазъи Китобхонаи миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба номи Абулқосим Фирдавӣ» қарор қабул намуд. Тибқи он дар ин китобхона давра ба давра масъалаҳои ташкил намудани маркази интернет, пайвастан ба шабакаҳои электронӣ, дарёфти иттилоотӣ-библиографӣ аз китобхонаҳои ҷаҳонӣ ҳал карда мешаванд. Инчунин равандҳои автоматикунӣ, компютеркунӣ он анҷом дода, китобхона бо таҷҳизоти техникаи муосир таъмин карда мешавад. Ҳоло Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷиҳати иҷрои Қонун ва Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон Барномаи рушди минбаъдаи китобхонаҳои ҷумҳуриро, аз ҷумла Китобхонаи миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба номи А. Фирдавиро таҳия намуда, барои тасдиқ ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод намудааст.

Чихати таъмини китобхонаҳо бо китобҳо ва дигар маводҳои чопӣ Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон 7.09.2001 «Дар бораи рушди саноати полиграфӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2002-2006» қарор қабул намуд. Мувофиқи он дар ҷумҳурӣ саноати полиграфӣ пайдарпай ба меъёрҳои байналмилалӣ мутобиқ карда мешавад. Ин иқдом имконият медиҳад, ки китобхонаҳои ҷумҳурӣ бо китобҳои нави давраи истиқлолият таъмин гарданд. Дар айни замон дар ҷумҳурӣ 1395 китобхонаҳои оммавӣ амал мекунанд. Ҳар сол ин китобхонаҳо бо китобҳои нав ва дигар маводҳои чопӣ таъмин карда мешаванд. Масалан, соли 2003 ба китобхонаҳои шаҳру ноҳияҳои Панҷакент, Айнӣ, Шаҳристон, Тоҷикобод, Рашт, Ҷирғатол ва Нуробод зиёда аз 5412 нусха китоб фиристода шуд.

Се сол мешавад, ки Президент барои чопи асарҳои нави адибони тоҷик аз ҳисоби фонди захиравии худ маблағ ҷудо менамояд. Дар давоми се соли сипаришуда бо кӯмаки Президент зиёда аз 140 номгӯӣ асарҳои тоза ба нашр расиданд. Дур намеравему соли 2004-ро гирем. Нашриёти «Адиб» 61 номгӯӣ асарҳои гуногуни муаллифони тоҷик, осори безаволи классикон ва адабиёти бачагоноро бо теъдоди 35 ҳазор аз нашр баровард.

Нашриёти «Адиб» баъди сздаҳ соли истиқлолияти давлатии Тоҷикистон бори аввал дар озмуни байналмилалӣ «Санъати китоб», ки моҳи сентябри соли 2004 дар шаҳри Маскав баргузор гардид, иштирок намуда, сазовори ҷои саввум гашт. Сифати чопи китобҳо беҳтар гардид. Нашриёт ва полиграфистон бо чопи асарҳои Мирзо Абдулқодири Бедил, Саной, Гулрухсор, Валӣ Самад, Ҳақназар Ғоиб, Шодон Ҳаниф, Султон Мирзошоҳ ва дигарон собит кард, ки Тоҷикистон имконият дорад, китобхоро дар сатҳи баланд, созгор ба меъёрҳои байналмилалӣ ба таъби расонад. Нашриёти «Адиб» аз ҳисоби фурӯши китобҳои аз ҳисоби маблағҳои Президент ҷопшуда (бо нархҳои арзон) боз 9 номгӯӣ асарҳои хонданибобро рӯи ҷоп овард. Зарурат ва талаботи имрӯзаро ба назар гирифта нашриёт ба китобхонаҳои шаҳру навоҳӣ, вилоятҳо ва шахсони алоҳида бештар аз 3500 нусха китобро ба таври ройгон тӯхфа намуд. Нашриёт тасмим гирифтааст, ки дар соли 2005 бо дастгирии моддии Президенти

кишвар, Эмомалӣ Шарифович Раҳмонов 70-75 номгӯй асарҳои адабони тоҷик, классикон, намунаи осори адабони машҳури олам, нақди адабӣ ва барои хурдсолон китобҳои пурарзишро рӯи ҷоп орад.

Дар ҷумҳурӣ ба фаъолияти қасрҳои фарҳангӣ ва муассисаҳои клубӣ диққат дода мешавад. Ҳоло дар Ҷумҳурии Тоҷикистон 1058 чунин муассисаҳо амал мекунанд. Дар солҳои охир бисёри онҳо аз таъмиру тармим баромада, фаъолияти худро аз нав идома медиҳанд. Аз ҷумла, қасрҳои фарҳангии шаҳру ноҳияҳои Истаравшан, Кӯлоб, Данғара, Тоҷикобод, Қубодиён аз нав таъмир карда шуданд.

Президент ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба фаъолияти осорхонаҳои ҷумҳурӣ, ҷун марказҳои бонуфузтарини тарбияи маънавии мардум, низ аҳамияти ҷиддӣ додаанд. Барои боз ҳам пуرزӯр намудани қори мунтазами осорхонаҳо ва тақвияти базаи моддию техникаи онҳо тадбирҳои муфид андешида шуд. Аз ҷумла Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон 27 ноябри соли 1999 «Дар бораи тағйири номи осорхонаи муттаҳидаи ҷумҳуриявии таъриху кишваршиносӣ ва санъати тасвирии ба номи Камолиддин Беҳзод» қарор қабул кард. Тибқи ин қарор ба осорхона статуси миллий дода шуд. Дар он инчунин харидани нигораю коллексияҳои нави дорои арзиши таърихиву фарҳангӣ, нашри адабиёти осорхонашиносӣ, таъмини осорхона бо воситаҳои техникаи ҳозиразамон, таълиму бозомӯзии мутахассисон, таъмири бунёди ва ташкили муҳофизати осорхона пешбинӣ шудааст.

Ҷиҳати тақвият бахшидан ба фаъолияти осорхонаҳои ҷумҳурӣ Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон 25 сентябри соли 2003 қарорро «Дар бораи лоиҳаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи осорхонаҳо ва фонди осорхонаҳо» маъқул дониста, барои баррасӣ ба Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод намуд. Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ин ҳуҷҷати муҳимро мавриди баррасию таҳлил қарор дод ва онро 28.02.2004 ба тасвиб расонид. Ин қонун аз 8 бобу 32 модда иборат буда, тамоми ҷузъиёти танзими ҳуқуқи фаъолияти осорхонаҳо, ҳуқуқҳои конституционии шахравдон оид ба баҳрабардорӣ аз маҷмӯи онҳо, фонди осор-

хонаҳо, ҳамкориҳои байналмилалӣ ва дигар паҳлӯҳои кори ин муассисаҳоро мушаххасан муайян менамояд.

Дар асоси ин ҳуҷҷатҳо фаъолияти осорхонаҳои ҷумҳурӣ аз нав пурзӯр гардида, таҳкими базаи моддию таҳқиқӣ ва бо нигораю ёдгориҳои тозае таърихию фарҳангӣ таъмин намудани онҳо қувват гирифт. Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон ва кормандони осорхонаҳои ҷумҳурӣ ба ҷамъоварии осори нави таърихию фарҳангӣ шурӯъ намуданд. Дар тӯли солҳои охир Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон якҷоя бо Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон кофтуковҳои таърихию бостоншиносиро анҷом дода, ба дарёфти нигораю коллексияҳои нави мероси ниёгон муваффақ гардид. Инчунин аз аҳолии бисёр нигораю коллексияҳои аҳамияти таърихию фарҳангӣ доштаро харидорӣ намуда, фонди осорхонаҳои ҷумҳуриро боз ҳам ғанитар гардонид. Ин корҳо ҳоло дар ҷумҳурӣ идома доранд. Таърихи солҳои охир дар осорхона чандин намоишгоҳҳо доир гардид, ки онҳоро ҳазорҳо муштарӣён ва меҳмонон тамошо карданд.

Ташкили осорхонаҳои нав ва таъмири тармими онҳо низ дар мадди назари роҳбари давлат қарор дошт. Бо дастури Президенти мамлакат Э.Ш. Раҳмонов бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 04.04.1996 «Осорхонаи миллии бостоншиносии Тоҷикистон» таъсис дода шуд. Осорхона бо тамоми талаботи ҳозира таъмири тармим гардида, ба стандартҳои байналмилалӣ мувофиқат намуда, дар он нигораю коллексияҳои зиёд ҷамъоварӣ шудаанд, ки аз таърихи гузашта ва муносири тоҷикон ҳикоят мекунанд. Аз ин осорхона чандин президентон, роҳбарони давлатҳо ва дигар меҳмонони ҷумҳурӣ боздид намуданд. Корҳои оид ба татбиқи Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи осорхонаи мусиқии классикии халқҳои Шарқ» идома дорад. Ба ифтихори 90-солагии фарзанди баруманди халқи тоҷик, олим, ходими давлатию хизбӣ, академик Бобочон Ғафуров бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 17.04.1998 дар шаҳри Хучанд «Осорхонаи ҷумҳуриявии академик Бобочон Ғафуров» таъсис дода шуд. Дар ин давра чандин осорхонаҳои шаҳрию ноҳиявӣ ва шаҳсӣ арзи вучуд намуданд. Осорхонаҳои ҷумҳурӣ, ки солҳои тӯлонӣ рӯйи таъмири тармимро надида буданд, аз нав

эхё шуданд. Дар як муддати кӯтоҳ осорхонаҳои ба номи Беҳзод, шаҳри Хоруг, ноҳияҳои Панҷакенту Данғара, мавзеи Балҷувон ва ғайра хушсифат таъмир шуда, дарҳои худро барои муштариён боз карданд. Ҳоло дар Ҷумҳурии Тоҷикистон 38 осорхонаи давлатӣ амал мекунад. Ба муносибати рӯзи байналмилалии музейҳо бо ташаббуси Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Осорхонаи миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба номи К. Беҳзод рӯзи 18 майи соли 2004 дар осорхонаи конфронси илмию амалӣ дар мавзӯи «Роҳҳо ва проблемаҳои рушди осорхонаҳои Тоҷикистон» баргузор гардид. Дар он олимону осорхонашиносони ватанӣ ва намоёндаи сафоратхонаи Ҷумҳурии Ислонии Эрон Аббоси Курбонӣ суханронӣ намуданд. Сафоратхонаи Чин дар Тоҷикистон ба осорхонаи чанд компютер тӯҳфа намуд. Осорхонаи моҳи декабри соли 2004 70-солагии таъсисёбиашро бо тантанаи ҷашн гирифт.

Дар давраи бесарусомониҳо ва ҷанги шаҳрвандӣ қисме аз сарватҳои фарҳангии ҷумҳурӣ бо роҳҳои мухталиф аз осорхонаҳо, Китобхонаи миллии ба номи Фирдавсӣ ва дигар муассисаҳои фарҳангӣ ба яғмо бурда, аз Тоҷикистон берун бароварда шуданд. Барои пешгирӣ намудани ин падидаи номатлуб 6 декабри соли 2001 «Дар бораи берун баровардан ва дохил кардани сарватҳои фарҳангӣ» Қонун қабул гардид. Ин қонун аз 22 модда иборат буда, дар он тамоми самтҳои танзими муносибатҳои ҳуқуқии вобаста ба ҳифз ва нигоҳдории мероси фарҳангии халқ, ҳимояи сарватҳои фарҳангӣ аз ғайриқонунӣ берун баровардан ва дохил кардани онҳо, муқаррар намудани тартиби ягонаи аз Ҷумҳурии Тоҷикистон берун баровардан ва ба Ҷумҳурии Тоҷикистон дохил кардани сарватҳои фарҳангӣ, инчунин мусоидат ба рушди ҳамкориҳои байналмилалии фарҳангӣ мушаххасан муайян карда шудааст. Дар он ҳамчунин пардохти гумрукӣ, экспертиза, ҷавобгарӣ барои риоя накардани ин қонун дарҷ ёфтааст. Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ворид шудан ба созишномаи байнидавлатии ин масъала низ кӯшиш ба харҷ дод ва 3 декабри соли 2002 Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Оид ба тасдиқи созишнома дар бораи берун баровардан ва дохил кардани сарватҳои фарҳангӣ» қабул карда

шуд. Барои танзими тартиби пардохт ва ҳаҷми боци махсус оид ба баргузории экспертизаи бадеии сарватҳои фарҳангӣ Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон 29 августи соли 2002 Қарор «Дар бораи тасдиқи тартиби пардохти боци махсус барои баргузории экспертизаи бадеии сарватҳои фарҳангӣ»-ро қабул намуд. Ин Қарор «Тартиби пардохти боци махсус барои баргузории экспертизаи бадеии сарватҳои фарҳангӣ»-ро тасдиқ намуд. Дар натиҷаи қабули ин ҳуҷҷатҳо пеши роҳи қочоқи баровардани сарватҳои мероси миллии гирифта шуд ва қисме аз онҳо ба осорхонаҳо ва Китобхонаи миллии Тоҷикистон ба номи А. Фирдавси баргардониданида шуданд. Моҳи декабри соли 2004 Китобхонаи ҷашни 70-солагии худро бо тантана қайд намуд.

Дар кори эъморӣ ҳайкалҳо, муҷассамаҳо, нимпайкараҳо ва сутунҳои ёдбуд низ бесарусомониҳои зиёде дар ҷумҳурӣ роиҷ буд. Ҳангоми танзиму лоиҳакашии онҳо хусусиятҳои асосии санъати меъморӣ ҳайкалсозӣ ба эътибор гирифта намешуд. Аз ин рӯ ҳайкалҳо, муҷассамаҳо, нимпайкараҳо ва сутунҳои ёдбуд ба талаботи имрӯз ҷавобгӯ набуданд. Идораи мушовири давлатии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба рушди иҷтимоӣ ва робита бо ҷомеа бо иштироки Вазорати фарҳанг ва шӯъбаи фарҳанги Дастгоҳи иҷроияи Президент тӯли ду сол вазъиятро дар ин самт ҳамаҷониба омӯхт. 30 октябри соли 2003 бо иштироки масъулин ҷаласаи калон баргузор гардид. Таклиф шуд, ки баҳри ба танзим овардани вазъии ин соҳа қарори ҳукумат ба тасвиб расад. Ниҳоят ин камбудии норасоихоро ба назар гирифта, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ба як низомии муайян даровардани қор 30 апрели соли 2004 «Дар бораи танзими лоиҳакашӣ ва эъморӣ ҳайкалҳо, муҷассамаҳо, нимпайкараҳо ва сутунҳои ёдбуд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» қарор қабул намуд. Мутобиқи он шахсони ҳуқуқию воқеӣ ва меъморони касбӣ фақат баъди дарёфти ҳуҷҷатҳои Комиссияи бадеӣ экспертизаи Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқи сохтани онҳоро доранд. Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон инчунин Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Кумитаи давлатии сохтмон ва меъморӣ назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистонро вазифадор намуд, ки Низомномаи лоиҳакашӣ ва эъморӣ ҳайкалҳо, муҷас-

самаҳо, нимпайкараҳо ва сутунҳои ёдбудро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия ва тасдиқ намояд. Қабули ин ҳуҷҷати муҳим ба бесарусомониҳои ин самт хотима хоҳад бахшид.

Бо мақсади такмили санъати сиркӣ, эҳёи мактаби сирки миллӣ, инчунин инкишофи ин жанри ҳунари мардумӣ, таълиму тарбияи мутахассисони ин соҳа Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон 7 сентябри соли 2001 «Дар бораи Сирки давлатии Тоҷикистон» қарор қабул намуд. Мутобиқи ин қарор Иттиҳодияи давлатии «Тоҷиксирк» ба Сирки давлатии Тоҷикистон табдил дода шуд. Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон барои тавсияи Сирки давлатии Тоҷикистон маблағҳои мавриди ниёзро чудо намуд. Дар натиҷа фаъолияти ин муассиса рӯз то рӯз беҳтар гардида, дар назди Сирки давлатӣ барои тарбияи мутахассисони ҷавон студия таъсис дода шуд. Шароити молиявӣ имконият дод, ки дар муддати кӯтоҳ Сирки давлатӣ ба сафарҳои ҳунари барояд. То ба ин рӯз сирк барномаҳои махсус таҳия намуда, дар байни сокинони Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилояти Хатлон, ноҳияҳои водии Рашт ва шаҳри Душанбе баромад намудааст. Ҳоло Сирки давлатии Тоҷикистон барномаи махсус таҳия намудааст ва ният дорад, ки онро пешкаши сокинону тамошобинони шаҳрҳои Алма-Ато, Бишкек, Қарағанда ва Новосибирск гардонад.

Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон дорои муассисаҳои зиёди таълимӣ мебошад, ки дар пешрафти фарҳанги мамлакат саҳми арзанда гузошта истодаанд. Ҷиҳати баланд бардоштани фаъолияти таълиму тарбияи омӯзишгоҳҳои ба номи А. Бобоқулов, Содирхон Ҳофиз, К. Қурбонов бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2 августи соли 2004 № 326 ба коллечҳо табдил дода шуданд. Ҳоло дар ҷумҳури 70 мактаби мусиқӣ, 224 мактаби рассомӣ, 8 мактаби бачагонаи санъат, мактаб-интернати миёнаи махсуси мусиқии ҷумҳуриявӣ ба номи М. Собирова, мактаби миёнаи махсуси мусиқии ҷумҳуриявӣ ба номи З.Шаҳидӣ, Коллеҷи фарҳанги ҷумҳуриявӣ ба номи П.Бӯйдоқов, Коллеҷи санъати шаҳри Хучанд ба номи С.Ҳофиз, шаҳри Кӯлоб ба номи К. Қурбонов, Коллеҷи давлатии рассомии ба номи М.Олимов, Донишкадаи давлатии санъати Тоҷикистон ба номи

М. Турсунзода ва Пажӯҳишгоҳи фарҳанг ва иттилооти Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолият доранд.

Ин муассисаҳои таълимию тарбиявӣ дар давраи бесарусомониҳо фаъолияти худро қатъ накарда, дар тарбияи санъаткорону хунармандон саҳми муҳим гузоштанд. Дар солҳои охир онҳо фаъолияташонро боз ҳам пурзӯр намуда истодаанд. Дар натиҷаи кӯшишҳои Президент, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон барномаҳои таълимӣ, базаи моддию техникий онҳо такмил ёфта, шӯъбаю факултаҳои нав оид ба тарбияи мутахассисони бомаҳорату нодир таъсис дода шуданд. Масалан, дар Донишкадаи санъати ба номи М.Турсунзода тахассусҳои нави «Коргардони овоз», «Менечери фаъолияти сайёҳӣ», «Сарояндаи мардумӣ», «Рассомӣ», «Режиссураи телевизион», «Рӯзноманигори телевизион ва радио», «Маданиятшиносӣ» таъсис дода шуданд. Дар муассисаҳои дигари таълимӣ ихтисосҳои «Витраж», «Дизайн», «Заргарӣ», «Санъати сиркӣ», «Маҳорати актёрӣ», «Кулолгарӣ» ва ғайра ифтитоҳ ёфтанд. Талаботи рӯзафзуни кишварро ба кадрҳои баландихтисоси хунари ба инобат гирифта, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон бо қарорҳои худ аз 10 майи соли 2003 № 196 ва аз 9 июни соли 2003 № 269 дар ҷумҳурӣ мувофиқан Консерваторияи миллии Тоҷикистон ва Коллеҷи хореографиро таъсис дод. Ҳоло дар ин муассисаҳои таълимӣ зиёда аз 100 нафар ҷавонони лаёқатманд нозуқиҳои санъатро азбар карда истодаанд. Дар баробари ин чандин ҷавонони тоҷику тоҷикистонӣ ба мамлакатҳои хориҷӣ ба таҳсил фиристода шудаанд.

Хонандагону донишҷӯёни ин муассисаҳои таълимӣ дар солҳои Истиқлолияти давлатӣ дар озмунҳои байналмилалӣ ва ватанӣ ширкат варзида, сазовори ҷоизаҳои мухталиф гардидаанд. Масалан, хонандагони коллеҷи санъати ба номи А. Бобоқулов дар солҳои 1999 ва 2003 дар зиёда аз 7 озмунҳои байналмилалӣ ва ҷумҳуриявӣ иштирок намуданд. Хонандагон П.Старокожева, Д.Низомов, Н.Иванова, Д.Ҳошимов, Д.Сидорова, Ю.Кислова, Д.Синдарова дар озмунҳои байналмилалии пианинонавозони ҷавони шаҳри Владивосток, ғижакнавозони ба номи Ямполски, озмунҳои рақсҳои миллии шаҳри Сочи, оид ба духули (труба)

шаҳри Москва, иҷрокунандагони ҷавони ба номи Чайковский (Япония) ва озмунҳои навозандагони ҷавони асбобҳои халқӣ ва пианинонавозон ба номи Айропетянс сазовори мукофотҳои мух-талиф гардиданд.

Хонандагони мактаб-интернати миёнаи махсуси мусиқии ҷумҳуриявӣ ба номи М.Собирова дар озмунҳои пианинонавозон ва навозандагони соҳҳои миллии бахшида ба «Соли байналмилалӣ фарҳанги сулҳ» ширкат варзиданд. Толибилмон Ш. Ниёзова, А.Атохонов, З.Атохонова, И.Насруллоев, Х.Саидов, У.Ёқубов, Ҳ.Аҳадов, М.Олимов, А.Гиёев ва З.Насруллоев сазовори дипломҳои озмун гардиданд. Хонандаи синфи 8-ум Аҳмадова М., ки аз виолончело сабақ меомӯзад, дар семинари умумичаҳонӣ доир ба санъат, ки аз 10 то 25 июли соли 2004 дар шаҳри Суздали Федератсияи Россия баргузор гардид, дар қатори намоёндагони 18 давлати хориҷӣ хунарнамоӣ намуда, соҳиби диплом гашт.

Донишомӯзони мактаби миёнаи махсуси мусиқии ҷумҳуриявӣ ба номи З.Шаҳидӣ, О.Ким, В.Кузнетсова, Ф.Саидов, Е.Фахриева, К.Ҳақназарова, Д.Холов, М.Светаев, М.Шарифов, У.Собиров, А.Галиахметова, З.Юсуфова, С.Абдуллоева, М.Сангаков, Е.Пирмонкулова, Ф.Мирназарова, З.Раҳмонова, Д.Набиев, Ш.Мирзоева, З.Абдуалимов ва дигарон дар озмунҳои ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ ширкат варзида, сазовори диплому Гран-приҳо гашта, дар чандин консертҳои ҳукумати иштирок карданд. Ҳоло дастпарварони ин таълимгоҳ дар ҷумҳурӣ ва берун аз он маҳорати худро дар соҳаи мусиқии касбӣ сайқал медиҳанд.

Донишҷӯёни Донишкадаи санъати Тоҷикистон ба номи М. Турсунзода дар чандин фестивалу озмунҳои ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ ширкат варзида, сазовори ҷоизаҳо гардиданд. Масалан, донишҷӯи ин донишгоҳ Азалия Галиахметова дар байни зиёда аз 100 нафар гичҷакнавозон аз Чин, Русия, Арманистон, Қирғизистон ва мамлакатҳои дигар, дар шаҳри Алма-Ато (март соли 2000), ба гирифтани ҷоизаи Иттиҳоди оҳангсозони Қазоқистон сарфароз гашт. Донишҷӯёни ин даргоҳи таълим Р.Сангинова, Р.Собиров, С.Муқимов, И.Насруллоев,

Ш.Мирзоева ва дигарон дар фестивалу озмунҳои мухталиф ширкат варзида, сазовори ҷоизаҳо гардиданд. Тибқи мувофиқаи ректори донишгоҳ ва Лутс Ржехак, профессори кафедраи забонҳои Осиёи Марказии донишгоҳи Берлин марти соли 2003 як гурӯҳ донишҷӯёни ин таълимгоҳ дар Донишкадаи санъати ба номи М. Турсунзода ба таҷрибаомӯзӣ омада, онҳо бо номи «Чилтан» ансамбл таъсис дода, сурудҳои таронаҳои тоҷикиро азбар намуда, тавассути телевизиони тоҷик барномаи консерти намоиш доданд. Донишҷӯёни донишкада моҳи майи соли 2003 якҷоя бо ансамбли «Роҳи абрешим» таҳти роҳбарии Ҷо-Ҷо-Ма баромад намуданд.

Зикр бояд намуд, ки хатмкунандагони ин даргоҳи таълими ҳоло дар мамлакатҳои Европа, Америка, Осиё ва Африка қору зиндагӣ дошта, ҳунари касбии худро ба мардуми ин сарзаминҳо пешкаш менамоянд. Аз ҷониби онҳо чандин сабтҳои ҳунари анҷом гашта, тавассути радио ва телевизионҳои кишварҳои мухталиф намоиш дода мешаванд. Гузаронидани консертҳои хисоботи ва баромад намудан дар консертҳои ҳукумати дар ин таълимгоҳҳо ба ҳукми анъана даромадааст. 21 декабри соли 2004 Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон 50-солагии таъсисашро дар Театри опера ва балети ба номи С. Айни таҷлил намуд. Собик вазирони фарҳанг С.Мирзоев, К.Олимов, Н.Табаров, Т. Абдушукурова, А.Ҷоҷаев меҳмонони фахрии чашнвора буданд. Дар тантана Вазири фарҳанг Р.Амиров оид ба чашни тиллоии санъати тоҷик маърузаи пурмуҳтаво намуд.

Пас аз Истиқлолияти давлати Ҷумҳурии Тоҷикистон равобити фарҳангии худро бо кишварҳои дуру наздики ҷаҳон вусъат дод. Дар баробари ҷумҳуриҳои собик шӯравӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон муносибатҳои фарҳангиашро бо Ҷумҳурии Ислонии Эрон, Покистон, Туркия, Чин, Ҳиндустон, Олмон, Ҷопон, Швейтсария ва ғайра тақвият бахшид. Дар натиҷа дар солҳои сипаригашта дар ин кишварҳо ва Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷорабиниҳои мухталифи фарҳангӣ баргузор гардида, сафарҳои мунтазами аҳли илму фарҳанги ҷумҳури боз ҳам тавсия ёфтанд. Ҷумҳурии Ислонии Эрон аз зумраи нахустин кишварҳои хориҷе буд, ки пас аз пошхӯрии Иттиҳоди Шӯравӣ истиқлолияти

Тоҷикистонро ба расмият шинохт ва ба барқарорӣ ҳамаҷониба фарҳангии мутақобил иброи омодагӣ кард. Ин кишвари ҳамаҷониба ва ҳамаҷониба 9 январӣ соли 1992 бо Ҷумҳурии Тоҷикистон муносибати дипломатӣ барқарор намуд ва ҷиҳати таҳкими муносибати фарҳангӣ «Протоколи ҳамаҷониба фарҳангии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати фарҳанг ва иршоди илмӣ Ҷумҳурии Илмӣ Эрон» ба имзо расид. Дар натиҷаи ҳамаҷониба намоишномаи адиби маъруфи тоҷик С.Улуғзода «Рӯдакӣ» рӯи саҳна омад ва февралӣ соли 1993 дар ҷашнвораи «Даҳаи фаҷр»-и Ҷумҳурии Илмӣ Эрон ширкат варзид. Аз ин замон ба баъд дар солномаи равобити ду кишвар саҳифаи нав ифтидох ёфт. Дар даҳае, ки сипари шуд, дар Ҷумҳурии Илмӣ Эрон ва Тоҷикистон чандин сафарҳои хунарӣ, намоиши китобҳо, аксҳо, филмҳо, ҷашнвораҳо, озмуну симпозиумҳои муштарақ баргузор гардиданд. Аз ҷумла, театрҳои Лохутӣ, Аҳорун, С. Вализодаи шаҳри Кӯлоб, ҷавонон, хунармандон Одина Ҳошимов, Зафар Нозимов, Муродбек Насриддинов, Давлатманд Холов, Файзали Ҳасанов, Бобочон Ҳасанов, оҳангсоз Қудратулло Яҳёев, синмогарон Гуландом Муҳаббатова, Нурматова, Атоев ва дигарон ба Ҷумҳурии Илмӣ Эрон сафар намуданд. Дар навбати худ хунармандони Эрон Шачариён, Шӯҳра, дастаи навозандагон ва машоққон ба Ҷумҳурии Тоҷикистон сафарҳо намуданд.

Самти дигари равобити фарҳангии ду кишвар баргузори ҳафтаи китоб, намоишгоҳи дастовардҳои фарҳангӣ, ҳамаҷониба аҳли илму адаб мебошад. Таъри даҳ соли охир чандин чунин намоишгоҳҳо дар Тоҷикистон ва Эрон баргузор гардид, ки дар таҳкими равобити фарҳангии ду кишвар бесобиқа аст.

Дар таърихи робитаҳои навини Тоҷикистону Эрон ҳамаҷониба илмӣ адабӣ аз аҳамияти махсус бархурдор аст. Дар ин давра олимони, шоирон ва донишмандони ду кишвар дар чандин семинару симпозиумҳо, конференсияҳо ва ҷашнвораҳо ширкат варзиданд. Дар ин ҷода саҳми Ройзании фарҳангии Ҷумҳурии Илмӣ Эрон дар шаҳри Душанбе хеле назаррас аст. Мисоли равшани ин иштироки олимони тоҷик дар ҷашнвораи мутафаккири тоҷику форс Камоли Хучандӣ, инчунин иштироки аҳли илму фарҳанги Эрон дар ҷашнҳои 680-солагии Мир Сайид

Алии Ҳамадонӣ, 1100-солагии таъсиси давлати Сомониён, 890-солагии Ҳаким Умари Хайём, 1000-солагии мутафаккири машриқзамин Носири Хисрав ва дигарон мебошад. Фишурдаи суханрониҳои донишмандони ду кишвар дар матбуот ва китобҳои дастаҷамъӣ дар Эрон ва Тоҷикистон ба чоп расиданд. Бо кӯмакҳои Ройзании фарҳанги Эрон чандин навиштаҳои шоирон ва донишмандони тоҷик дар чопхонаҳои шаҳрҳои Техрон ва Душанбе ба нашр расидааст.

Моҳи апрели соли 1998 ҷиҳати тақвияти минбаъдаи равобити қадимаи фарҳангии мардуми тоҷику ўзбек дар Ҷумҳурии Ўзбекистон Рӯзҳои фарҳангии Ҷумҳурии Тоҷикистон баргузор гардид. Дар он як ҳайати баландпояи ҷумҳурӣ иборат аз роҳбарони воломақоми Тоҷикистон, олимон, шоирон ва ҳунармандон ширкат варзиданд. Аҳли зиёву эҷоди Тоҷикистон дар чандин шаҳру ноҳияҳои Ҷумҳурии Ўзбекистон баромад намуда, дар таҳкими дӯстию бародарии ду миллати ҳамсоя саҳми арзанда гузоштанд. Дар солҳои охир муносибатҳои фарҳангии ду кишвар боз ҳам тавсия ёфта истодааст. Ҳар сол дар шаҳрҳои Душанбею Тошкент фестивали филмҳои тоҷикию ўзбекӣ баргузор карда мешаванд. Ба воситаи муассисаи давлатии «Базмор»-и Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шаҳри Тошкент концерти ҳунарманди мумтози тоҷик Ҷӯрабек Муродов, дар шаҳри Душанбе – ҳунармандони мардумии Ҷумҳурии Ўзбекистон Шералӣ Ҷӯраев, Юлдуз Усмонова ва дигарон бомуваффақият баргузор шуданд. Моҳи майи соли 2003 ансамбли халқии тарона ва рақси ноҳияи Тоҷикобод дар фестивали «Баҳори Бойсун» ширкат варзид. Олимону санъатшиносони Ҷумҳурии Ўзбекистон дар симпозиуми байналмилалӣ «Шашмақом» (майи соли 2003, Исфара) фаъолона ширкат варзиданд.

Робитаю ҳамкориҳои фарҳангии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Федератсияи Россия дорои решаҳои устувори анъанавӣ ва таърихӣ мебошад. Дар давраи соҳибистиклолияти Тоҷикистон он боз ҳам қавитар гардид. Соли 1995 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон Рӯзҳои фарҳангии Федератсияи Россия баргузор шуд. Дар он як ҳайати босалоҳияти Федератсияи Россия ширкат варзид. Ба мушкилиҳои ҷанги шаҳрвандӣ ва бесарусомониҳои он замон

нигоҳ накарда, Рӯзҳои фарҳанги Федератсияи Россия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон хотирмон гузашт. Соли 1997 дар шаҳри Москва рӯзҳои фарҳанги шаҳри Душанбе бо шукӯҳу шахомати хуб гузашт. Дар қори он олимону нависандагон, санъаткорону ҳунармандони тоҷик иштирок карда, хоҳири дӯстдорони илму адаб ва ҳунари тоҷикро шод гардониданд.

Моҳи октябри соли 1997 дар Тоҷикистон рӯзҳои адабиёти Россия баргузор шуд. Дар ҳайати адибон нависандаю шоирони номӣ Михаил Алексеев, Людмила Щипахина ва дигарон шомил буданд.

Дар доираи ин ҳамкориҳо баргузориҳои Рӯзҳои фарҳанги Федератсияи Русия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 7 то 12 апрели соли 2004 хеле хотирмону ботантана гузаронида шуд. Ба гузаронидани рӯзҳои фарҳангӣ беҳтарин ансамблҳо ва ҳунармандони Федератсияи Россия, аз ҷумла ансамблҳои «Русские сезоны», гурӯҳи «Отпетые мошенники», оркестри камеравии «Московия», кватрети «Московская балалайка», ҳунарманди мардумии Федератсияи Россия Сергей Захаров, ҳунармандон Маргарита Маруна, Елена Гуляева, ширинкорон Михаил Ващуков ва Николай Бандурин сафарбар шуда буданд. Дар муддати як ҳафта иштирокдорони рӯзҳои фарҳангӣ ба шахрҳои Курғонтеппа, Турсунзода, Норақ сафар намуда, бо барномаҳои қозибии консертӣ ҳунарнамоӣ карданд. Воҳӯрии меҳмонон бо устодону омӯзгорон ва донишҷӯёни Консерваторияи миллии Тоҷикистон, Донишгоҳи Славянии Русияю Тоҷикистон, инчунин бо хизматчиёни ҳарбии дивизияи 201 ва Хадамоти Федералии марзбонони Россия хеле хотирмон гузашт. Дар доираи ин ҷашнвора роҳбари Агентии Федералии фарҳанг ва кинематографияи Федератсияи Россия Михаил Швидкой дар Маркази тадқиқоти стратегияи назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон рӯзҳои кинои Россия ва дар Осорхонаи миллии Тоҷикистон ба номи Бехзод намоиши ҳунароҳои мардумии Федератсияи Россияро ифтитоҳ намуд. Дар ин чорабиниҳо Михаил Швидкой баромад намуда, муносибатҳои фарҳангии ду кишварро бисёр хуб арзёбӣ карда, тақвияти минбаъдаи онро таъкид намуд. Рӯзҳои фарҳанги Федератсияи Русия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

ба иди ҳақиқии дӯстию бародарии халқҳои Россия ва миллати тоҷику тоҷикистониён табиал ёфт.

Россия ва Украина дар тайёр намудани мутахассисони соҳаи санъат ба Ҷумҳурии Тоҷикистон кӯмакҳои зиёд расонида истодаанд. Ҳоло зиёда аз 30 нафар тоҷикписарону духтарон дар мактабҳои олии фарҳангии шаҳрҳои Москва, Санкт-Петербург, Перм ва Киев ба таҳсили касбомӯзӣ дар соҳаҳои мухталифи санъат машғуланд.

Нақши Россияро дар ин ҷода ва дигар самтҳо Президенти мамлакат Э.Ш. Раҳмонов арзёбӣ намуда, дар Паёми худ ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон бори дигар таъкид кард, ки «**Мардуми Тоҷикистон нақши бузургу таърихии Россияро дар истиқрори сулҳу субот дар кишвар фаромӯш нахоҳад кард. Мо мисли пештара бо Россия чун яке аз шарикони бозғимоди стратегии худ муносибат карда, дар аксарияти масъалаву проблемаҳо мавқеи мо бо ҳам мувофиқ аст**».¹

Муносибатҳои фарҳангии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Ҷумҳурии Қазоқистон низ рӯ ба тавсеа ниҳодааст. Ҳунармандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар чандин Фестивал-озмунҳои дар Ҷумҳурии Қазоқистон доиргашта ширкат варзиданд. Масалан, 24-28 апрели соли 2004 санъаткорони Театри драмавии давлатии ба номи Абулқосим Лоҳутӣ ва Театри давлатии ҷавонони Тоҷикистон ба номи Маҳмуд Воҳидов дар Фестивали байналмилалӣ санъат дар Ҷумҳурии Қазоқистон иштирок карданд. Ба тамошобинони қазоқ намоишномаҳо, санъати тасвирӣ, мусиқӣ ва хунарҳои дастии мардуми тоҷик пешкаш гардид.

Мардуми қирғиз аз қадимулаём бо миллати тоҷик робитаи ногусастанӣ фарҳангӣ дорад. Инро таърих собит намудааст. Дар замони сохибистиклол гардидани ду ҷумҳурӣ муносибатҳои фарҳангӣ боз ҳам густариш ёфта истодааст. Мисоли равшани инро мо дар баргузории Рӯзҳои фарҳанги Ҷумҳурии Қирғизистон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон 26-28 майи соли 2004 ва сафари Президенти Ҷумҳурии Қирғизистон Аскар Акаев ба ҷумҳурӣ мебинем. 26-28 май як гурӯҳ хунармандони варзидаи Ҷумҳурии

1. Рӯзномаи «Садои мардум», 1.05.04, с.3.

Қирғизистон ба Ҷумҳурии Тоҷикистон омаданд. Кушодашавии Рӯзҳои фарҳанги Ҷумҳурии Қирғизистон рӯзи 26 май дар Кохи Борбад баргузор гардид.

Дар маросими ифтитоҳи он Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э.Ш. Раҳмонов ва Президенти Ҷумҳурии Қирғизистон А. Акаев суҳанронӣ намуда, ба равобити фарҳангӣ ва ҳусни ҳамҷаворӣ ҳарду кишвар баҳои баланд доданд. Дар консерт беҳтарин ҳунармандони қирғиз ҳунарнамоӣ намуда, сазовори таҳсину офаринҳои тамошобинони тоҷик гардиданд. Меҳмонон дар муддати ду рӯз ба шаҳру ноҳияҳои Исфара, Конибодом, Рӯдакӣ, Ҳисор ва Кубодиён сафар намуда, хоҳири сокинони ин маҳалҳоро бо ҳунарнамоӣ ва сурудаҳои худ шод гардониданд. Президенти Ҷумҳурии Қирғизистон Аскар Акаев аз марказҳои фарҳангии шаҳри Душанбе боздид карда, бо зиёиёну олимони воҳӯрӣ намуда, аз равобити қадимаи ду халқ суҳан гуфт. Ин иди фарҳангӣ нишон дод, ки тоҷику қирғиз дорои таърихи тӯлонии равобити фарҳангӣ мебошанд.

Робитаҳои фарҳангии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ҷумҳуриҳои Чин, Олмон, Япония, Швейтсария дар доираи кӯмакҳои молиявӣ ва додани грантҳо амалӣ гардида истодааст. Бо ёрию дастгирии онҳо дар ҷумҳуриҳои чандин муассисаҳои фарҳангӣ таъмиру тармим гашта, соҳиби васоити техникӣ ва компютерҳо шуда, озмуну фестивалҳо ва намоишҳо доир карданд. Муносибатҳои фарҳангии ҷумҳуриҳои бо мамлики араб низ рӯ ба тавсеа аст. Масалан, 8-11 апрели соли 2004 35 нафар ҳунармандони шинохтаи тоҷик, аз ҷумла Сурайё Қосимова, Давлатманд Холов, Далер Назаров, гурӯҳи рақсии «Сабо» ва дигарон ба Аморати Муттаҳидаи Араб сафар намуда, дар шаҳри Дубай чандин барномаи консертӣ анҷом доданд.

Зикр бояд намуд, ки ба муносибати 80-умин солгарди таъсисёбии шаҳри Душанбе чун пойтахти ҷумҳуриҳои чорабиниҳои зиёди фарҳангӣ баргузор гардиданд, ки дар онҳо меҳмонон аз кишварҳои дуру наздик ширкат карданд. Аз ҷумла, моҳҳои сентябр ва октябри соли 2004 ҳунармандони Театри давлатии кӯдакону наврасони мусиқӣ-драмавии шаҳри Москва таҳти

роҳбарии Ҳунарпешаи шоистаи Федератсияи Россия Генадий Чихачёв чандин намоишномаҳоро дар Театри русии ба номи В. Маяковский манзури тамошобинони навраси тоҷикистонӣ гардониданд. Рӯзҳои 22, 23 ва 24 ноябр дар Театри опера ва балети ба номи С.Айни ҳунармандони Театри калони шаҳри Москва бо барномаҳои ҷолиб баромад намуда, хотири тамошобинони пойтахтро шод гардониданд. Ин сафари аввалини Театри калони шаҳри Москва баъди Истиқлолияти давлатии Тоҷикистон ба кишварамон буд.

Ба муносибаи 10-солагии Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 80-солагии пойтахт рӯзҳои 6-7 ноябр дар Кохи Борбад барномаи ҳунари таҳти унвони «Иди суруд ва ханда» бо иштироки Ҳунарманди мардумии Федератсияи Россия Евгений Петросян ва Ҳунарманди шоиста Жасмин баргузор гардид ва он аз ҷониби тамошобинони тоҷик хуб пазируфта шуд. Дар доираи ин ҷорабиниҳо дар шаҳри Душанбе консерти ғурӯҳи мусиқии попи эронӣ «Носириён» бо роҳбарии сарояндаи мумтози Ҷумҳурии Исломии Эрон Носир Абдуллоҳ, овозхони эронӣ Мансур ва дигарон баргузор гардид.

Дар рӯзҳои ҷашнгирии шаҳри Душанбе бо даъвати Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э.Ш. Раҳмонов ва Раиси шаҳри Душанбе М.Убайдуллоев собиқ ҳамватанони мо - Ҳунарпешаи Халқии Тоҷикистон Шоиста Муллоҷонова, Ҳунарпешаи Халқии Иттиҳоди Шӯравӣ Малика Қаландарова, Артисти хизматнишондодаи Тоҷикистон Исҳоқҷон Гулқоров, барандаи ҷоизаи байналмилалӣ Артур Гулқоров, Овозхони собиқи ансамбли «Гулшан», барандаи ҷоизаи байналмилалӣ Тамара Каттаева, овозхон Борис Каттаев ба Тоҷикистон омаданд. Онҳо дар консерти тантанавӣ дар Кохи Борбад иштирок карданд. Рӯзи 23 ноябр дар толори Филармонияи давлатии Тоҷикистон барои сокинони шаҳри Душанбе концерт доир намуданд. Ҷунин концертро онҳо рӯзи 26 ноябр дар толори театри операи шаҳри Москва барои ҳамватанони тоҷику руси муқими ин шаҳр ва сокинони он ба ифтихори 80-солагии пойтахт баргузор намуданд.

Дар давраи сипаришуда низ чандин қарору амри Президент ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба чашни фарзандони барӯманду хидматнишондодаи халқи тоҷик қабул гардид. Аз ҷумла, чашнҳои арбоби барҷастаи илму фарҳанг, ходими намоёни давлатию ҷамъияти Бобочон Ғафуров, шоирону нависандагони шӯҳратманди садаи бистуми тоҷик Мирзо Турсунзода, Сотим Улуғзода, Мӯъмин Қаноат, Мирсаид Миршакар, Лоиқ Шералӣ, ситораи балети тоҷику ҷаҳон Малика Собирова, олимону ходимони давлатӣ, ҳофизону сарояндагони мумтози ҷумҳурӣ ва дигарон баргузор гардиданд.

Бобочон Ғафуров дар радифи устод Садриддин Айни яке аз фарзандони фарзонаю барӯманди миллати тоҷик маҳсуб мешавад. Бобочон Ғафуров – олим, академик, ходими сиёсӣ ҷамъияти, фидоии ҳақиқии Тоҷикистон ва миллати тоҷик буд. Ӯ тамоми умри бобаракати хешро барои муттаҳидии миллати тоҷик, барои эҳёю эъмори таъриху санъат ва шаъну шарафи халқи тоҷик сарф намуд. Бобочон Ғафуров ҳамеша бо миллати худ мефахрид ва имрӯз тамоми тоҷикони дунё бо ин шахси бузург мефахранд.

Фарзанди бузурги миллати тоҷик Бобочон Ғафуров аз зумраи он олимону муҳаққиқоне буд, ки таърихи кӯхани халқи худро аз замони қадим то ба имрӯз баррасию таҳлил намуда, соли 1972 китоби «Тоҷикон»-ро таълиф кард, ки онро бемуболиға метавон қомуси миллат номид. Солҳои тӯлонӣ ӯ сарвари Ҷумҳурии Тоҷикистонро ба ўҳда дошт ва дар рушди илму фарҳанги тоҷик саҳми арзанда гузошт. Хизматҳои шоистаи Бобочон Ғафуровро ба инобат гирифта бо фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 1998 ӯ ба унвони «Қаҳрамони Тоҷикистон» сарфароз гардонид шуд ва ба ифтихори 90-солагии рӯзи мавлудаш дар Кохи Ваҳдат маҷлиси тантанавии аҳли илму фарҳанги тоҷик баргузор гардид. Дар он Президенти мамлакат Э.Ш. Раҳмонов суханронӣ намуда, таъкид кард, ки «... ақлу заковат, таҷрибаи роҳбарӣ, меҳри беандоза нисбат ба Ватану миллат ва мероси гаронбаҳои илмии Бобочон Ғафуров ба ватанпарастони воқеӣ, ба наслҳои имрӯзу фардои мамлакат,

ба созандагони давлати демократӣ, ҳуқуқбунёд ва дунявии Тоҷикистони азизамон илҳому нерӯи тоза хоҳад бахшид».¹

Устод Мирзо Турсунзода яке аз симоҳои шинохтаи халқи тоҷик мебошад. Тавассути осори баландғоя ва талошҳои пайгиронаи сулҳандешиаш дар дилу дидаи мардуми Тоҷикистон ва аҳли мутараққии ҷаҳон маскан гирифтааст. Ӯ дар санъати таронасароӣ, дostonнигорӣ, драмнависӣ, тарҷумаи бадеӣ, публицистика ва ғайра суҳан бар суҳан зам намуда, машҳур гардидааст. Як насли комили адибони тоҷик дар мактаби адабии устод Мирзо Турсунзода тарбия ёфтаанд. Ашъори ӯ ба забонҳои гуногуни мардуми дунё баргардонидани шуда, аз рӯи асарҳои филмҳои бадеии «Ҳасани аробакаш», «Бо амри дил», «Субҳи Ганг» ба навор гирифта шудаанд. Эҷодиёт ва шахсияти устод Мирзо Турсунзода, ба қавли худаш, «ба мисли гӯшту нохун ҳамеша бо ватан» пайванд буд. Ӯ ба ашъор ва ғаъолияти ҷамъиятию сиёсиаш дар саросари олам Тоҷикистонро тарғиб, муаррифӣ ва машҳур кард. Ғаъолияти сулҳу адолатхоҳии шоир маъруфияту маҳбубияти ӯро дар дунё даҳчанд афзун намуд. Аз ин рӯ устод Мирзо Турсунзода солиёни дароз ба ҳайси Раиси баҳши шӯравии Кумитаи яқдили мамлакатҳои Осӣ ва Африқо, узви Раёсати Шӯрои умумиҷаҳонии сулҳ, Раиси Кумитаи тоҷикистони муҳофизати сулҳ хидматҳои шоиста кард. Хизматҳои бузурги устод бо ҷоизаҳои давлатии Иттиҳоди Шӯравӣ, Ленинӣ, Рӯдакӣ, Ҷавохирлаъл Нехру, Комсомоли Тоҷикистон, унвонҳои Шоири халқи Тоҷикистон ва Қаҳрамони Меҳнати Сотсиалистӣ тақдир шудаанд.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э.Ш. Раҳмонов соли 2001 бо фармони худ фарзанди бузурги миллат, шоири мубориз Мирзо Турсунзодаро ба муносибати 90-солагии мавлудаш бо унвони олии «Қаҳрамони Тоҷикистон» сарфароз гардонд. Дар маҷлиси тантанавӣ баҳшида ба 90-солагии устод Мирзо Турсунзода Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э.Ш. Раҳмонов оид ба бузургии ӯ суҳанронӣ намуда, чунин иброз дошт, ки «**шеър**

1. Эмомалӣ Раҳмонов. Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат. Ҷилди 1. Душанбе, Ирфон, 2002, с. 500.

Мирзо Турсунзода шеърӣ миллат ва шеър барои инсоният аст. Тамоми зиндагии ӯ тимсоли хизмати содиқонаи як фарди зиёӣ ба нафъи халқу Ватани хеш мебошад.

Устод Мирзо Турсунзода воқеан Қаҳрамони Тоҷикистон аст. Мехри ӯ дар ошӯни баландтарин – дили халқ маъво гирифтааст ва халқ хотираи неки фарзанди маҳбуби хешро то абад ҳифз хоҳад намуд».¹

Хизматҳои нависандаи Халқии Тоҷикистон, Арбоби шоистаи фарҳанг, барандаи Ҷоизаи давлатии ба номи Абӯабдуллои Рӯдакӣ, узви вобастаи Академияи илмҳои Тоҷикистон устод Сотим Улуғзода дар рушди адабиёту фарҳанги муосири тоҷик, махсусан наср ниҳоят бузург аст. Ӯ баъди устодон С.Айнӣ ва А.Лоҳутӣ бо афкори барҷаста ва хизматҳои шоиста, асарҳои баландғоя ва талашҳои пайгирона ба адабиёти тоҷик рангу таровати тоза бахшида, дар тарбияи адибони ҷавон саҳми арзанда гузошт.

Имрӯз насри муосири тоҷикро бе асарҳои ҷовидонии ӯ «Субҳи ҷавонии мо», «Восеъ», «Марги Ҳофиз», «Ривояти суғдӣ» ва «Фирдавсӣ» тасаввур наметавон кард. Маҳз устод Сотим Улуғзода баъди устод Айнӣ барои зинда кардани хотираи таърихии миллат ва дар адабиёт умри дубора бахшидан ба шахсиятҳои барҷаста камар баста, ба комёбиҳои бузург ноил гардид. Дар ҳамаи асарҳои таърихии худ ӯ хеле барҷаста нишон дод, ки гузаштагони мардуми тоҷик дар бунёди кохи бузурги фарҳанг, адабиёту санъат ҳиссаи арзанда гузоштанд ва осори атиқои санъату адабиёт мӯъҷизаи ақлу хиради бузургтарин фарзандони миллат мебошад.

Устод Сотим Улуғзода бо амри тақдир ва нооромии кишвар ҷумҳуриро тарк карда, муқими шаҳри Москва шуданд. Пиронсолӣ таъсири худро расонид ва устод бистарии тӯлонӣ буданд. Президенти мамлакат Э.Ш. Раҳмонов ҳангоми сафараш ба шаҳри Москва ба аёдати устод Сотим Улуғзода рафта, хоستانд

1. Эмомалӣ Раҳмонов. Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат. Ҷилди 4., Душанбе, Ирфон, 2002, с.235.

ки ўро ба Тоҷикистон биёранд. Вале пиронсолии ӯ имконият надод, ки орзуи Президент амалӣ гардад.

Устод Сотим Улуғзода 25 июни соли 1997, вақте ки Президенти мамлакат Э.Ш. Раҳмонов барои имзои истиқрори сулҳи тоҷикон озими Москва буд, аз олам чашм пӯшид. Бо талошу истодагари Президент Э.Ш. Раҳмонов часади ӯ ба Душанбе оварда шуд ва дар оромгоҳи адибону фарҳангиёни барҷастаи тоҷик - мавзеи Лучоб бо тантана ва риояи суннатҳои исломӣ ба хок супорида шуд. Бо амри Президент 30 ноябри соли 2002 дар Театри опера ва балети ба номи С.Айнӣ чашни 90-солагии нависандаи мумтоз бо шукӯҳу шаҳомати махсус таҷлил ёфт.

Шеърӯи дostonҳои устод Мӯъмин Қаноат ўро маъруфу махбуи мардуми тоҷик гардонидаст. Ӯ дар шеърӯи дostonҳои хеш бо андешаҳои баланду эҳсосоти дилписанд манзалату мақоми инсонро дар ҷомеа тараннум намуда, мардумро ба ватанпарастӣ, меҳнату меҳнатдӯстӣ, хештаншиносӣ, зебоипарастӣ, худшиносию ғурури миллӣ, эҳтирому посдорӣи суннатҳои ниёгон ва дигар сифатҳои волои инсонӣ даъват намудааст. Дostonҳои устод «Мавҷҳои Днепр», «Дostonи оташ», «Сурӯши Сталинград», «Тоҷикистон – исми ман», «Гаҳвораи Сино», «Падар» тасдиқи гуфтаҳои болост. Силсилаи шеърҳои «Созҳои Шероз» дуруди дӯстони дилогах ва суруди мардони роҳ мебошад.

Устод Мӯъмин Қаноат ба бисёр мамолики ҷаҳон сафар карда, паёму дуруди дӯстӣи миллати тоҷикро ба мардуми дунё расонидаст. Ашъори ӯ ба забонҳои гуногуни мардуми ҷаҳон тарҷума шуда, худи вай дар баргардонидани осори бехтарин адибони олам саҳми арзанда гузоштааст. Бисёр шоирону нависандагони боистеъдоди муосири тоҷик аз мактаби эҷодӣи Мӯъмин Қаноат баҳра гирифта, худро шогирди ӯ меҳисобанд. Устод ба ҷоизаҳои гуногуни давлатӣ сарфароз гашта, борҳо вакили мардумӣ интиҳоб шуда, узви чандин ташкилотҳои бонуфуз гардидаанд. Рӯзи 17 августи соли 2002 дар Театри опера ва балети ба номи С. Айнӣ 70-солагии зодрӯзи устод Мӯъмин Қаноат баргузор гардид ва бо фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ӯ бо ордени Ситораи Президентӣ мукофотонида шуд.

Шоири соҳибдилу соҳибистеъдод, устоди зиндаёд Лоиқ Шералӣ аз оғози солҳои шастуми садаи бистум бо сухани тоза ба майдони шеъру адаби тоҷик пайваст. Ба шарофати истеъдоди нодир, тозагӯию тозаҷӯӣ, вожасозиву суханпардозӣ, омӯзишу пажӯҳиши анъанаҳои қадимаю муосири шеъри тоҷикию форсӣ аз ҷодаи эҷод ба остонаи баланди мурод расид. Ҷам дар ташаккули шеъри навҷод ва ҳам дар инкишофи шеъри куҳанбунёд, аз ҷумла дар дубайтисароию ғазалгӯӣ, бо заҳматҳои бепоён хизмати сазоворро анҷом дод.

Ашъори гаронмояи устод Лоиқ дар пояи баландтарини инсонпарварию ватанпарастӣ ва худшиносию хувияти милли қарор дорад.

Шоири мумтоз ва мубориз дар ҷодаи пуштибонии таъриху фарҳанги ҳазорсолаи тоҷик ва дӯстию ҳамбастагии халқҳо аз пешоҳангони замон буд. Як гурӯҳ адибони имрӯзаи тоҷик дар мактаби адабии ӯ тарбия ёфтанд. Ӯ намунаҳои беҳтарини шеъри шоирони маъруфи ҷаҳонро ба забони тоҷикӣ тарҷума намуда, дастраси ҳаводорони шеъру адаб гардонидаст. Эҷодиёти ғанию нотакрор ва фаъолияти пурфайзу бобаракати устод Лоиқ бо Ҷоизаҳои давлатии ба номи Рӯдакӣ, байналмилалӣ «Нилуфар» ва бо унвони Шоири Халқии Тоҷикистон тақдир карда шудааст. Ӯ ба мақоми вакили мардумӣ дар парламони собиқ шӯравӣ низ сазовор гашта буд. Устод Лоиқ 30 июни соли 2000 дунёи фонино падруд гуфт. Соли 2001 бо дастури ҳидоятҳои Президент Э.Ш. Раҳмонов ҷашни 60-солагии зодрӯзи ӯ дар тамоми ҷумҳурӣ бо шукӯху шаҳомати махсус баргузор гардид. Дар зодгоҳи шоири зиндаёд шаҳри Панҷакент ҳайкали устод Лоиқ гузошта, дар маҳалли таваллудаш деҳаи Мазори Шариф хона-музейи ӯ кушода шуд.

Дигар аз шоироне, ки ҷашни 90-солагии зодрӯзи ӯ бо тантана дар ҷумҳурӣ баргузор гардид, устод Мирсаид Миршакар мебошад. Ӯ дар рушду камоли адабиёти муосири тоҷик, ба хусус адабиёти кӯдакону наврасон, хидматҳои шоиста намуда ва намунаҳои беҳтарини ин адабиёти хосаро ба вучуд овард. Дар пайравӣ ва партави эҷодиёти ӯ барои бачаҳо як қатор шоирони

касбии кӯдакон вориди ин адабиёт шуданд, ки дар таъриху фарҳанги ҳазорсолаи тоҷик падидаи нав аст.

Устод Мирсаид Миршакар баробари адиби маъруфу машҳур буданаш, боз роҳбари кордону боғайрат буд. Ӯ дорандаи бисёр ордену медалҳо, нишону ифтихорномаҳо буда, вакили мардумӣ ва 14 сол раиси Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистонро ба ўҳда дошт. Барои хизматҳои барҷастааш дар рушду нумӯи адабиёти бачаҳо ба гирифтани Ҷоизаи давлатии собиқ Иттиҳоди Шӯравӣ сазовор гашт.

Хизматҳои устод С.Айнӣ дар давраи Истиқлолияти давлатӣ аз ҷониби Президент Э.Ш. Раҳмонов қадрдонии зиёд ёфт. Бо фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба устод С.Айнӣ унвони аввалини «Қаҳрамони Тоҷикистон» дода шуд. Ҳар сол моҳи апрел ба ифтихори рӯзи мавлуди устод дар Академияи илмҳои Тоҷикистон конференсияи илмӣ гузаронида мешавад.

Малика Собирова яке аз ситораҳои дурахшони балети ҷаҳон маҳсуб мешавад. Дар тӯли умри кӯтоҳ ва фаъолияти 20-солаи эҷодии хеш ӯ дар сахна тамоми нақшҳои машҳури мероси классикӣ, миллӣ ва замони муосирро бо маҳорати нотакрор иҷро намудааст. Малика Собирова дорои истеъдоди нодири ҳаракати мавзун, санъати олии рақс ва маҳорати баланди актёрӣ буд. Рақсҳои ӯ бо назокат ва нафосати махсус, мавзунӣ ва ифоданокии бемисл иҷро мегардиданд. Малика дар кӯтоҳтарин муддат бо ҳунари волеяш машҳуру маъруфи ҷаҳон гардид.

Малика Собирова барандаи чандин ҷоизаҳои озмунҳои байналмилалӣ артистони балет, давлатӣ оид ба адабиёт, санъат гардида, бо ордену медалҳо сарфароз гардонид шуда буд. Бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.12.2001 соли 2002 дар ҷумҳурӣ 60-солагии ин нобиғаи нотакрори балети тоҷик ва ҷаҳон бо шукӯҳу шаҳомати арзанда таҷлил гардид. Ба ин муносибат моҳи майи соли 2002 дар Театри опера ва балети ба номи С.Айнӣ маҷлис ва консерти бошукӯҳ баргузор гардид. Дар он ҳунармандони балети Федератсияи Россия ва Ҷумҳурии Қирғизистон ба ифтихори ин нобиғаи санъати тоҷик ҳунарнамоӣ намуданд. Дар пештоқи Театри опера ва балети ба номи С.Айнӣ,

ки солҳои тӯлонӣ Малика Собирова дар он ҷо хунарнамоӣ мекард, нимпайкарааш гузошта шуд.

Бо супоришу ҳидоятҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э.Ш. Раҳмонов ҷашни мавлуди чандин олимон, шоирону нависандагон, хунаrpешагон, инчунин ходимони хизбию давлатӣ, аз ҷумла Муҳаммад Осимӣ, Раҷаб Амонов, Қандил Ҷӯраев, Аҳрор Мухторов, Раҳим Масов, Суҳайлӣ Ҷавҳаризода, Ҳоҷӣ Ҳусайнӣ Кангуртӣ, Боқӣ Раҳимзода, Раҳим Ҷалил, Сайдали Вализода, Фазлиддин Муҳаммадиев, Фотех Ниёзӣ, Қутбӣ Киром, Меҳмон Бахтӣ, Ҳақназар Ғойиб, Сайфи Раҳимзоди Афардӣ, Озод Аминзода, Ака Шариф Ҷӯраев, Зиёдулло Шаҳидӣ, Маъруфхоча Баҳодуров, Абдулло Назрӣ, Ҷӯрабек Муродов, Зафар Нозимов, Шириншо Шотемур, Нусратулло Махсум, Турсун Улчабоев, Ҷаббор Расулов, Маҳмадулло Холов, Абдулаҳад Қаҳҳоров, Назаршо Додхудоев, Низорамо Зарифова, Саидхоча Ёрунхочаев, Миралӣ Маҳмадалиев, Мирзо Вайсов ва дигарон дар ҷумҳурӣ бо тантанаҳои махсуси хотирмон ҷашн гирифта шуданд. Дар баробари ин дар ҷумҳурӣ маоши кормандони соҳаи илму фарҳанг чандин маротиба баланд бардошта шуд. Бо амру супоришҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон маоши академикҳо, аъзои вобастаи Академияҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон зиёд карда шуда, ҳаққи заҳмати дорандагони Ҷоизаҳои А.Рӯдакӣ, Ибни Сино, С.Айнӣ, М. Турсунзода, Борбад низ нисбати аввали давраи истиқлолият чандин маротиба афзуд.

13 ноябри соли 2004 дар Театри опера ва балети ба номи С.Айнӣ ҷашни 70-солагии Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон баргузор гардид. Раиси Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон Меҳмон Бахтӣ дар мавзӯи «Адабиёти нав дар замони нав» суханронӣ намуд. Сарвазири мамлакат О.Ғ.Оқилов номаи шодбошии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Э.Ш. Раҳмоновро ба самъи иштирокдорони маҷлиси тантанавӣ расонид. Дар ҷашн меҳмонон аз кишварҳои хориҷӣ ширкат карданд. Бо мақсади рушду нумӯи минбаъдаи адабиёти бадеӣ ва санъати мусиқӣ, инчунин ҳавасманд гардонидани адибону композиторон барои бештару бехтар инъикос намудани арзишҳои миллӣ ва умумибашарии маънавию фарҳангӣ, ифтихори миллӣ ва ғояҳои ватан-

дӯстӣ фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҷоизаҳои Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон ва ҷоизаи Иттифоқи композиторони Тоҷикистон» аз 12 ноябри соли 2004 № 1406 қабул гардид. Тибқи он ду ҷоиза ба номи С.Айнӣ, ду ҷоиза ба номи М. Турсунзода дар соҳаи адабиёт, таҳқиқ ва тарҷумаи осори бадеӣ, инчунин як ҷоиза ба номи Борбад дар соҳаи санъати мусиқӣ ба маблағи мутаносиб бо 1000 доллари ШМА барои ҳар як ҷоиза дар ду сол як маротиба аз ҳисоби фонди захиравии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар гардид.

Дар доираи ҷашни 10-солагии Истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Соли байналмилалӣ фарҳанги сулҳ(соли 2000), Соли байналмилалӣ оби тоза (соли 2003), 55-солагии Ғалаба дар Ҷанги Бузурги Ватанӣ ва ғайра дар ҷумҳурӣ чандин чорабиниҳои илмию фарҳангии байналмилалӣ ва ватанӣ баргузор гардид. Дар чорабиниҳои байналмилалӣ намоёндагони зиёда аз 100 кишвари ҷаҳон иштирок варзиданд. Ба рушду нумӯи фарҳанги тоҷик ҷопу дастраси аҳли зиё гардидани силсилаи китобҳои Президент Э.Ш. Раҳмонов, аз ҷумла «Тоҷикон дар оинаи таърих» (китоби якум ва дуюм), «Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат» (дар ҷор ҷилд) мусоидат намуд. Барои ин хидматҳо Э.Ш. Раҳмонов аввалин сарвари давлатест, ки бо «Медали тилло»-и Алберт Швейтсер мукофотонида шуд.

Хизматҳои анҷомдодаи Президент Э.Ш. Раҳмоновро барои Ватан ва миллаташ Президенти Ҷумҳурии Қирғизистон Аскар Акаев чунин арзёбӣ намудааст: «**Ман чунин мешуморам, ки Президенти Тоҷикистон Раҳмонов тавонист, ки дар солҳои охир қори бузургеро ба анҷом расонад – миллаташро муттаҳид намояд. Ҳоло ин ҷараён характери ибратбахш дорад ва мо ҳама кишварҳои ҳамсоя, ҳамчун ҳамсояҳои хайрхоҳ, хеле ва хеле шоду мамнунем. Ин раванд саҳми намоён дар истиқрори сулҳ ва ҳамдигарфаҳмӣ ба ҳисоб рафта, ба рушду нумӯи минбаъдаи Тоҷикистони соҳибистиқлол мусоидат менамояд.**»¹

1. Рӯзномаи «Минбари халқ», 26.06.04.

М У Н Д А Р И Ч А

Пешгуфтор.....	3
Эъморгари мероси фарҳанги миллий	5
Кафили рушди фарҳанги муосир	29

Хайрулло Афзалов

ЭЪМОРГАРИ ФАРҲАНГ

Ороиши	<i>А. Муҳаммадиев</i>
Мусаххех	<i>Р. Атоева</i>
Муҳаррири саҳифабандӣ	<i>Меҳринисо Саидова</i>
Таррох	<i>Фарҳод Раҳимов</i>
Чопи компютери	<i>Гуландом Раҳимова ва Шамсия Мирзоева</i>

Ба чоп 22.02.2005 имзо шуд. Коғазӣ офсетӣ. Ҳуруфи адабӣ.
Чопи офсет. Андозаи 60x84^{1/16}. Ҷузъи нашрию ҳисобӣ 4,0. Адади
нашр 500 нусха, Супориши № 04/05.

Нашриёти «Адиб»-и Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон,
734025, Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 37.

Дар матбааи нашриёти «Эҷод» чоп шудааст.
734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 36. Тел.: 21-95-43.
E-mail: ejod@tajik.net.